

ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΑΠΟ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗΣ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ & ΕΘΝΟΦΥΛΕΤΙΚΗΣ ΑΠΟΨΕΩΣ (1)

Υ Π Ο

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΒΛΑΧΟΥ

Συνήθως αποδίδεται ἡ εὐθύνη τῆς διεθνοῦς κρίσεως τοῦ ἔτους 1914 εἰς τοὺς Σέρβους, οἵτινες ὥπλισαν τὴν χεῖρα τοῦ δολοφόνου τοῦ διανομοῦ ζεύγους τῆς Αὐстроουγγαρίας ἐν Σεραγέβω, ἢ εἰς τοὺς Γερμανούς, οἵτινες ἐκήρυξαν πρῶτοι τὸν πόλεμον. Εἶναι ὅμως προφανές, ὅτι πρόκειται περὶ προσχημάτων, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἐν ἐλενοήθη ὑπὸ τοῦ ἐνὸς καὶ τὸ ἄλλο ὑπὸ τοῦ ἄλλου ἐκ τῶν δύο μεγάλων πολιτικῶν συνασπισμῶν, οἵτινες πάνοπλοι ἠγωνίσθησαν ἀντιμέτωποι πρὸς ἀλλήλους πρὸς τὸν σκοπόν, ἵνα ἀπομακρύνωσιν ἀφ' ἑαυτῶν τὴν εὐθύνην καὶ ἐπιρρίψωσιν αὐτὴν ἐπὶ τὸν ἄλλον. Τὰ προσχήματα ὅμως ταῦτα μόνον τοὺς ἀφελεστέρους τοὺς εὐπιστοτέρους εἶναι δυνατόν νὰ πείσῃσι καὶ ἱκανοποιήσωσι. Αἰτίη ἡ μὲν δολοφονία ἐν Σεραγέβω τοῦ διαδοχικοῦ ζεύγους τῆς Αὐстроουγγαρίας πρέπει νὰ θεωρηθῇ μᾶλλον ὡς τὸ ἐναυσμα εἰς τὴν ἀπὸ μικροῦ χρόνου ἐπισφραγεθεῖσαν εὐφλεκτον ὑλὴν ἐξ ἀφορμῆς τῆς ὑφισταμένης ἀντιθέσεως καὶ ἐχθρότητος μεταξὺ τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Σερβίας· τὸ δὲ γεγονός, ὅτι οἱ Γερμανοὶ πρῶτοι ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον, θὰ εἶχεν ἀξίαν προσαγόμενον ὡς ἐπιχείρημα πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ὑπαιτιότητος αὐτῶν διὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου, ἂν μὲν ἦτο ἐπίσης ἀποδεδειγμένον, ὅτι πρὸ τῶν Γερμανῶν οἱ Ρῶσοι ἐκινητοποίησαν καὶ συνεκέντησαν τα στρατεύματά των κατὰ τὰ αὐστριακὰ καὶ τὰ γερμανικὰ σύνορα. Ἐξ ἄλλου κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐξελίξεως, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἐδιδάχθημεν ὑπὸ τοῦ Ἐγγέλου νὰ θεωρῶμεν τὰ γεγονότα τοῦ παρελθόντος, τὰ αἷτια τοῦ παγκοσμίου πολέμου δὲν πρέπει νὰ ἀνυψηθῶσιν εἰς τὰς παρμονὰς αὐτοῦ, ἀλλ' εἰς ἐποχὴν προγενεστέραν, εἰς τὴν περίοδον, ἣν ἀρχίζει ἀπὸ τοῦ γαλλογερμανικοῦ πολέμου τῶν ἐτῶν 1870|1871. Εἶναι ἡ περίοδος τῆς παγκοσμίου ἱστορίας, τῆς ὁποίας τὸ περιεχόμενον ἀποτελεῖ κυρίως ἡ τάσις τῶν μεγάλων κρατῶν τοῦ ἡμετέρου πλανήτου, ἵνα ἐπεκτείνωσιν τὸ ἀπαικτικὸν κρῖτος καὶ ἐξασφαλίσωσιν τὴν οἰκονομικὴν ἐπιζράτησίν των. Τὸ δὲ ἐντεῦθεν ἔκδηλον ἀποτέλεσμα ἀπὸ πολιτικῆς ἀπόψεως ὑπῆρξε

(1) Εἰς δύο ὁμιλίαις ἐν τῇ στρατιωτικῇ σχολῇ τῶν Εὐελπίδων.—Στηρίζονται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὸ ὑπ' ἐμοῦ μεταφρασθὲν ἐκ τοῦ γερμανικοῦ βιβλίου τοῦ σουηδοῦ καθηγητοῦ Rudolf Kjellén die Weltkrisis, 1915.

τοῦτο κυρίως: Μία ἐκ τῶν Μ. Δυνάμεων τοῦ εὐρωπαϊκοῦ συστήματος, ἡ Μ. Βρετανία, προάγεται εἰς τὴν τάξιν τῶν παγκοσμίων Δυνάμεων, αἱ ἄλλαι εὐρωπαϊκαὶ Δυνάμεις ἐξ ἀντιζηλίας ζητοῦν νὰ καταλάβωσι παρ' αὐτὴν θέσιν ἰσότημον, δύο δὲ νέαι Δυνάμεις, αἱ Ἑνωμένοι Πολιτεῖαι τῆς βορείου Ἀμερικῆς καὶ ἡ Ἰαπωνία, ἀδιάρροοι μέχρι τοῦδε διὰ τὰς τύχας τῆς γηραιῆς ἡπείρου ἀναμειγνύονται ἐφεξῆς ἐνεργῶς εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς καὶ μετ' ἀμεταπτώτου προσοχῆς παρακολουθοῦν πᾶσαν κίνησιν καὶ μεταβολὴν συντελουμένην ἐν αὐταῖς.

Ἀναφορικῶς δὲ πρὸς τὰ αἴτια, ἵτινα διὰ τῆς δυνάμεως αὐτῶν παρεσκεύασαν ἐντὸς τῆς περιόδου ταύτης καὶ ἤγαγον τέλος εἰς τὴν διεθνή ρῆξιν τοῦ ἔτους 1914, εἶναι ἀνάγκη νὰ παρατηρηθῶσι τὰ ἐξῆς: Ὑπεύθυνοι διὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου εἶναι ἅψ' ἐνὸς μὲν οἱ ἄνθρωποι καὶ ἰδιδικῶς οἱ ὑπευθύνως διαχειρισθέντες τὰς τύχας τῶν κρατῶν κατὰ τὴν πρὸ τοῦ πολέμου κρίσιμον περίοδον, ἅψ' ἐτέρου δὲ ἡ δεδομένη πραγματικότητα, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἐννοοῦμεν τοὺς γεωγραφικοὺς ὕρου, τὰς ἐθνοφυλετικὰς βλέψεις καὶ τὰς οικονομικὰς προϋποθέσεις τῶν κρατῶν, τὰ ὁποῖα ἔλαβον μέρος εἰς τὸν πόλεμον. Ἡ, ἴσα εἶπω καλύτερον: ὑπεύθυνοι διὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου εἶναι κυρίως οἱ ἄνθρωποι καὶ ἰδιδικῶς οἱ ὑπευθύνως διαχειρισθέντες τὰς τύχας τῶν κρατῶν κατὰ τὴν πρὸ τοῦ πολέμου κρίσιμον περίοδον ἢ δὲ δεδομένη πραγματικότης ἀποτελεῖ τὰ ἐλαφρυντικὰ στοιχεῖα κατὰ τὴν δίκην καὶ τὴν καταδίκην αὐτῶν πρὸ τοῦ δικαστηρίου τῆς ἱστορίας. Διότι ἡ δεδομένη πραγματικότης — οἱ γεωγραφικοὶ ὕροι, αἱ ἐθνοφυλετικαὶ βλέψεις καὶ οικονομικαὶ συνθήκαι τῶν κρατῶν, ἅτινα μετέσχον τοῦ πολέμου — τείνει νὰ δεσμεύσῃ πᾶσαν πρωτοβουλίαν τῶν διαχειρισθέντων πρὸ τοῦ πολέμου τὰς τύχας τῶν κρατῶν. Οὗτοι ὅμως ἐρωδιασμένοι μὲ βούλησιν, ἄν καὶ ὑπὸ περιορισμοὺς ἐλευθέρων, ἦσαν εἰς θέσιν νὰ ἀντιδρῶσιν εἰς τὴν καταιγαστικὴν αὐτῆς ἐπίδρασιν καὶ μέχρι τινὸς νὰ μετασχηματίσωσιν αὐτήν. Ὑπὸ τὰς περιστάσεις ταύτας τὸ ὄλον πρόβλημα τῶν αἰτίων, ἅτινα παρεσκεύασαν τὸν παγκόσμιον πόλεμον τοῦ ἔτους 1914, ἐμφανίζεται ὑπὸ δύο διαφόρους ὄψεις, τὴν ὑποκειμενικὴν καὶ τὴν ἀντικειμενικὴν, τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν πραγματικὴν.

Ἡ ἔρευνα ὅμως τῶν αἰτίων τοῦ παγκοσμίου πολέμου ὑπὸ τὴν ὄψιν αὐτῶν τὴν ὑποκειμενικὴν καὶ ἠθικὴν, μὲ ἄλλας λέξεις ἢ ἀναζητήσεις τῆς εὐθύνης, ἥτις βαρύνει τοὺς ὑπευθύνως διαχειρισθέντας τὰς τύχας τῶν κρατῶν κατὰ τὴν πρὸ τοῦ πολέμου κρίσιμον περίοδον, ἂν μὴ εἶναι ἐντελῶς ἀδύνατος, δὲν εἶναι ὅμως δυνατόν νὰ γίνῃ κατὰ τρόπον ἀκριβοδίκαιον καὶ ἀμερόληπτον διὰ τοὺς ἐξῆς κυρίως λόγους: Οἱ ἐρευνῶντες καὶ ἐπικρίνοντες τὴν πολιτείαν αὐτῶν συνεζήσομεν μὲ τὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα παρεσκεύασαν καὶ διεδραματίσθησαν κατὰ τὸν πόλεμον. Ἡσθάνθημεν τὴν χαρὰν διὰ τὴν νίκην καὶ ἐποτίσθημεν μὲ τὴν ἀπογοήτευσιν καὶ τὴν πικρίαν διὰ τὴν ἥτταν ἔδοκιμάσθημεν καὶ ἐκακοπαθήσαμεν, ἢ ὠφελήθημεν καὶ ἐκερδοσκοπήσαμεν ἐκ τῶν περιπετειῶν καὶ τῶν ἀπροόπτων εὐκαιριῶν, τὰς ὁποίας ἐδημιούργησεν

ὁ πόλεμος. Λιαιτελοῦμεν διὰ τὸν λόγον τοῦτον ὑπὸ τὸ κράτος τῶν ἐντυπώσεων, τὰς ὁποίας συνεχόμισε τὸ πρόσφατον παρελθόν, καὶ εἴμεθα ἰσχυρῶς ἐπηρεασμένοι ὑπὸ τῆς συμπαθείας ὑπὲρ τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου ἐκ τῶν δύο ἐμπολέμων συνασπισμῶν. Ὑπὸ τὰς περιστάσεις ταύτας εἶναι προφανές, ὅτι ἡ κρίσις ἡμῶν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι εὐθύδικος καὶ ἀμερόληπτος. Ἀλλὰ καὶ ἂν ὑποτεθῆ, ὅτι θὰ ἦτο δυνατόν νὰ κυριαρχήσωμεν τῆς ἰδίας ἡμῶν φύσεως ἀποξενούμενοι τῶν ἐντυπώσεων τοῦ πρόσφατου παρελθόντος καὶ κατανικῶντες τὴν συμπάθειαν ἡμῶν ὑπὲρ τοῦ ἑτέρου ἐκ τῶν ἐμπολέμων συνασπισμῶν, καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην παρεμβιάλλεται ἡ ἐξῆς σοβαρὰ δυσχέρεια εἰς τὴν ἔρευναν τῶν αἰτίων, ἅτινα παρεσκεύασαν τὸν πόλεμον τοῦ ἔτους 1914, ὑπὸ τὴν ἠθικὴν καὶ ὑποκειμενικὴν ὄψιν αὐτῶν: Τὸ ὕλικόν τῶν πηγῶν, τὰς ὁποίας ἔχομεν ἐνώπιόν μας, εἶναι μὲν ἀφθονον, ἴσως ἐκτοντάκις πολλαπλάσιον τοῦ ὕλικου, τὸ ὁποῖον ἔχομεν διὰ πᾶσαν ἄλλην περίοδον τῆς ἱστορίας. Εἶναι ὅμως χρωματισμένον μεροληπτικῶς καὶ φέρει χαρακτηριστικὸν αὐτόχρημα ἀπολογητικόν. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου οἱ πρωτεργάται αὐτοῦ ἀποβλέποντες κυρίως εἰς τὴν ἀνήκουστον σκληρότητα, μετὰ τῆς ὁποίας διεξήχθη ἑκατέρωθεν, ἐφρόντισαν νὰ συγκαλύψωσι τὴν ἀλήθειαν ὡς πρὸς τὰ πραγματικὰ αἷτια αὐτοῦ. Ἐκτοτε δέ, ἂν καὶ παρηλθον εἴκοσι περίπου ἔτη, ἐπιμελῶς ἀποφεύγουν αἱ κυβερνήσεις τῶν κρατῶν, τὰ ὁποῖα ἔλαβον μέρος εἰς τὸν πόλεμον, νὰ παραδώσωσιν εἰς τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος στοιχεῖα προδίδοντα τὴν ἐνοχὴν αὐτῶν ἐκ φόβου ἀναρρητίσεως τῶν παθῶν εἰς ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποῖαν οἱ ἐπιζῶντες τὰ ἀποτελέσματα τοῦ πολέμου διερχόμεθα δοκιμασίας ἐξ ἴσου ἀλγεινὰς πρὸς τὰ δεινοπαθήματα ἐκείνων, οἵτινες ἔλαβον μέρος καὶ ἐγκακολάθησαν κατὰ τὸν πόλεμον. Εἰς τὸ μέλλον ἄλλοι θὰ εἶναι εὐτυχέστεροι ἡμῶν: Ξένοι πρὸς τὰς ἐντυπώσεις τοῦ πρόσφατου παρελθόντος, εὐρισκόμενοι δὲ πρὸ ὕλικου τῶν πηγῶν ὀλιγώτερον παραμεμορφωμένου ὑπὸ τῆς ἐθνικῆς καὶ τῆς προσωπικῆς ἰδιοτελείας θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ μορφώσωσι γνώμην περισσότερον ἀσφαλῆ καὶ ἀμερόληπτον περὶ τοῦ ποσοστοῦ τῆς εὐθύνης, τὴν ὁποῖαν ὑπέχουν οἱ προκαλέσαντες καὶ πρωτοστατήσαντες κατὰ τὴν παγκόσμιον κρίσιν πολιτικοί.

Ἡ ἄλλη ὅμως ὄψις τῶν αἰτίων τοῦ παγκοσμίου πολέμου, ἡ ἀντικειμενικὴ καὶ πραγματικὴ, εἶναι δυνατὸν νὰ ἐρευνηθῆ ἀπὸ τοῦδε μετὰ μεγαλυτέρας βεβαιότητος καὶ ἀμεροληψίας. Διότι ἡ δεδομένη πραγματικότης—εἰ γεωγραφικοὶ ὄροι, αἱ ἐθνοφυλετικαὶ ἀξιώσεις καὶ αἱ οικονομικαὶ προϋποθέσεις τῶν κρατῶν, ἅτινα ἔλαβον μέρος εἰς τὸν παγκόσμιον πόλεμον—παριστᾷ τι τὸ σταθερὸν καὶ ἀμετάβλητον, εἶναι δὲ ὕλικὸς παράγων τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως ὁ ἐπηρεαζόμενος, ἀλλὰ καὶ ἐπηρεάζων συγχρόνως τὴν ἀνθρωπίνην βούλησιν, τὴν κατ' ἐξοχὴν δημιουργὸν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἱστορίας.

Ὑπὸ τὴν δευτέραν ταύτην ὄψιν, τὴν ἀντικειμενικὴν καὶ πραγματικὴν, θὰ πραγματευθῶ εἰς δύο ὀμιλίας τὰ αἷτια, ἅτινα ἤγαγον εἰς τὴν διεθνῆ ρῆξιν τοῦ ἔτους 1914.

Κατὰ τὸν ἄλλοτε καθηγητὴν τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν ἐν τῷ σουηδικῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Upsala Rudolf Kjellén ἐν τῷ βιβλίῳ του *der Staat als Lebensform*, 1917, β'. ἔκδ. τρία κυρίως στοιχεῖα εἶναι ἀπαραίτητα διὰ τὴν ὑπαρξίν καὶ τὴν ζωὴν μιᾶς μεγάλης Δυνάμεως: ἡ ἐπαρκὴς ἔκτασις τοῦ ἐδάφους· ἡ ἐλευθερία τῆς κινήσεως ἐντὸς τοῦ ἀνήκοντος εἰς αὐτὴν ἐδάφους· ἡ συνοχὴ τοῦ ἀνήκοντος εἰς αὐτὴν ἐδάφους— ἡ τελευταία ἰδιότης, ἡ τῆς συνοχῆς δηλ. τοῦ ἐδάφους, πρέπει νὰ νοηθῇ ὄχι μόνον μεταξὺ τῆς μητροπόλεως καὶ τῶν ἀποικιῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀποικιῶν πρὸς ἀλλήλας, ἐφ' ὅσον αἱ νεώτεραι Δυνάμεις ἀποτελοῦνται σχεδὸν κατ' ἐκείνην τῆς μητροπόλεως καὶ τῶν ἀποικιῶν εὐρισκομένων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπὶ ξένων ἡπείρων.

Ἐὰν ζητήσωμεν ἐπὶ τῇ βίῳ τῶν τριῶν τούτων στοιχείων νὰ ἐξακριβώσωμεν τὰς ἐλλείψεις, τὰς ὁποίας παρουσιάζουν οἱ τρεῖς σπουδαιότεροι παράγοντες καὶ πρωταγωνισταὶ τοῦ πολέμου τοῦ ἔτους 1914, ἡ Ρωσία, ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γερμανία, θὰ ἀποκομίσωμεν τὴν ἐξῆς περίπου εἰκόνα:

Ἡ Ρωσία παρουσιάζει ἰδεώδη γεωγραφικὴν ὕψιν, διότι ἔχει ἐπαρκῆ ἔκτασιν ἐδάφους, τοῦ ὁποίου ἡ συνοχὴ εἶναι ἐξησφαλισμένη: τὸ εὐρωπαϊκὸν τμήμα τῆς Ρωσίας εἶναι ἴσον εἰς ἔκτασιν πρὸς τὸ ἡμῶν, τὸ ἀσιατικὸν διπλάσιον τῆς ἐκτάσεως τῆς Εὐρώπης, ἀμφότερα δὲ τὰ μέρη διατελοῦν εἰς ἐσωτερικὴν συνάφειαν καὶ ἐλαφὴν. Μειονεκτεῖ ὅμως ἡ Ρωσία ὡς πρὸς τὸ δευτέρον στοιχεῖον, τὴν ἐλευθερίαν δηλ. τῆς κινήσεως ἐντὸς τοῦ ἀνήκοντος εἰς αὐτὴν ἐδάφους, διότι στερεῖται διεξόδου πρὸς τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν. Οἱ πρὸς βορρᾶν λιμένες ἀπὸ τοῦ Ἀρχαγγέλου μέχρι τοῦ εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ εἶναι ἀποκεκλεισμένοι ὑπὸ τῶν πάγων ἐπὶ 6—9 μῆνας τοῦ ἔτους· αἱ κλειδὲς τῆς βορείου θαλάσσης εὐρίσκονται εἰς τὰς χεῖρας τῆς Σουηδίας καὶ τῆς Δανίας· ἡ Τουρκία κατέχουσα τὸν Βόσπορον καὶ τὸν Ἑλλήσποντον μεταβάλλει τὴν μακρὴν θάλασσαν εἰς λίμνην ρωσικὴν· πρὸς ἀνατολὰς δέ, εἰν παρίδωμεν τὸ γεγονός, ὅτι αἱ κλειδὲς τοῦ εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ εὐρίσκονται εἰς τὰς χεῖρας τῆς Ἰαπωνίας καὶ τῆς Κίνας, ἔχει ἕνα μόνον λιμένα, τὸν λιμένα τοῦ Wladiwostok, ὅστις ἀπέχει ἀπὸ τῆς πρωτεύουσας τοῦ κράτους 1000 περίπου μίλια.

ὑπὸ τὰς περιστάσεις ταύτας ὁ γεωγραφικὸς παράγων ὑπῆρξεν ὁ κατ' ἐξοχὴν ρυθμιστὴς τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς Ρωσίας ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μ. Πέτρου. Ἡ Ρωσία, ἐπίσημος καὶ ἀνεπίσημος, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης προσέβλεψε μετὰ πίστει πρὸς τὴν θάλασσαν ὡς τὴν σπουδαιότατην πηγὴν τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ πλούτου, ἡ δὲ διάσπασις τοῦ θαλασσοῦ ἀποκλεισμοῦ καὶ ἡ διεξόδος πρὸς τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν ὑπῆρξε τὸ ἔμβλημα τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς. Ἐνῶ ὅμως, κατὰ τὰ εἰρημένα, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μ. Πέτρου ἐπικρατεῖ ἐν τῇ ἐξωτερικῇ πολιτικῇ τῆς Ρωσίας ἐνιαίαι καὶ σταθερὰ κατεύθυνσις, ἡ ἀνάγκη δηλ. τῆς διεξόδου πρὸς τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν, κυμαίνεται ἡ πολιτικὴ τῆς Ρωσίας ὡς πρὸς τὴν ἐπιλογὴν τῆς θαλάσσης πρὸς τὰς περιστάσεις προσαρμοζομένη: Κατὰ λόγον δηλ. τῶν

διεθνῶν σχέσεων καὶ τῆς μικροτέρας ἀντιστάσεως κατατείνει πρὸς τὸ αἰγαῖον πέλαγος διὰ τοῦ Βοσπόρου καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου, πρὸς τὴν μεσόγειον θάλασσαν διὰ τῶν ὁρέων τῆς Ἀρμενίας καὶ τοῦ κόλπου τῆς Ἀλεξανδρέτιας, πρὸς τὸν περσικὸν κόλπον διὰ τοῦ Bender—Abbas καὶ πρὸς τὸν εἰρηνικὸν ὠκεανὸν διὰ τῆς Μαντζουρίας καὶ τοῦ λιμένος τοῦ Port—Arthur. Ὀλίγον πρὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ παγκοσμίου πολέμου, ἅφ' ὅτου ἡ προσπάθεια τῆς Ρωσίας, ἵνα ἐπιτύχη διέξοδον πρὸς τὸν εἰρηνικὸν ὠκεανὸν διὰ τῆς Μαντζουρίας καὶ τοῦ λιμένος τοῦ Port—Arthur ἀνεκόπη διὰ τοῦ ξίφους τῆς Ἰαπωνίας, ἡ δὲ διέξοδος πρὸς τὸν περσικὸν κόλπον διὰ τοῦ Bender—Abbas καὶ πρὸς τὴν μεσόγειον θάλασσαν διὰ τῶν ὁρέων τῆς Ἀρμενίας καὶ τοῦ κόλπου τῆς Ἀλεξανδρέτιας προσέκρουεν εἰς τὰ βρετανικὰ συμφέροντα, ἡ δὲ διὰ τοῦ Βοσπόρου καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου διέξοδος πρὸς τὸ αἰγαῖον πέλαγος παρεῖχε τὰς ὀλιγωτέρας δυσκολίας. Προάγγελον δὲ τῆς τάσεως αὐτῆς τῆς ρωσικῆς πολιτικῆς ἔχομεν ἀνοικτὴν ἐπιστιλὴν τοῦ καθηγητοῦ Mitrofanoff, ἐν τῇ ὁποίᾳ μετὰ εἰλικρινείας ὁμολογεῖται, ὅτι ἡ προώθησις τῆς Ρωσίας πρὸς νότον ἀποτελεῖ ἀνάγκην ἱστορικὴν, πολιτικὴν καὶ οἰκονομικὴν μὴ δυναμένην ἄλλως νὰ ἰκανοποιηθῇ εἰμὴ διὰ τῆς κατοχῆς τοῦ Βοσπόρου καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου. Κατὰ τρόπον δὲ ἐπίσημον ἡ τάσις αὕτη τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς Ρωσίας προσέλαβε σάρκα καὶ ὀστᾶ διὰ τῆς συμφωνίας τοῦ ἔτους 1907 μεταξὺ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ρωσίας, τὴν ὁποίαν ἐπεσφράγισεν ἡ συνάντησις τῶν μοναρχῶν τῶν δύο χωρῶν ἐν Renal κατὰ Ἰούλιον 1908. Ἡ διανομὴ τῶν σφαιρῶν τῆς ἐπιρροῆς τῶν δύο κρατῶν ἐν τῇ Περσίᾳ, τῷ Ἀφγανιστάν καὶ τῷ Θιβέτ ὑπῆρξε τὸ ὄριον καὶ ἐπουσιῶδες, ἡ ἀνταλλαγὴ τοῦ περσικοῦ κόλπου διὰ τοῦ Βοσπόρου καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου τὸ οὐσιῶδες καὶ λανθάνον σημεῖον τῆς ἐν λόγῳ συμφωνίας. Ὅτι δὲ τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ πραγματικὴ ἔννοια τῆς συμφωνίας τοῦ ἔτους 1907, περὶ τούτου οἶδεμὶ ἀπομένει ἀμφιβολία, ἐάν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὰ ἐξῆς γεγονότα: Μετὰ τὴν ἐκρήξιν τοῦ πολέμου, κατὰ Φεβρουάριον 1915, ὁ πρωθυπουργὸς τῆς Ρωσίας Goremykin ἐξεικόνισεν ἐν τῇ βουλῇ πρὸς τοῦ ἐνθουσιῶντος πλήθους «τὸ λαμπρὸν μέλλον τῆς Ρωσίας ἐν τῇ μαύρῃ θαλάσῃ πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως», ὁ δὲ ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν Sossonow συμπληρῶν καὶ ἐπεξηγῶν τοὺς λόγους τούτους τοῦ προέδρου τῆς κυβερνήσεως προσέθεσεν, «ὅτι τὰ διαδραματιζόμενα γεγονότα εἰς τὰ ρωσοτορκικὰ σύνορα θὰ ἐπιφέρωσι τὴν λύσιν ζητημάτων πολιτικῶν καὶ οἰκονομικῶν, ἅτινα συνδέονται μὲ τὴν προσπάθειαν τῆς Ρωσίας, ἵνα ἀποκτήσῃ διέξοδον πρὸς τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν». Ὡς ἡ ἰσχὺς δὲ τῶν λόγων τούτων τῶν ῥώσων ὑπουργῶν ἠκούσθη ἐν Λονδίνῳ 15 ἡμέρας ἀργότερον ἀπὸ στόματος τοῦ βρετανοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν Ed. Grey «ἡ ἐλιθυμία αὕτη τῆς Ρωσίας ἀπολαύει πλήρως τῆς ἡμετέρας συμπαθείας».

Ἄς στρέψωμεν ἤδη τὴν προσοχὴν μας εἰς τὴν κραταιὰν σύμμαχον καὶ φίλην τῆς Ρωσίας, τὴν Μ. Βρατανίαν.

Αἱ γεωγραφικαὶ σχέσεις τῆς Ἀγγλίας εἶναι ἐντελῶς διάφοροι πρὸς τὰς τῆς Ρωσίας: Ἡ ἐλευθερία τῆς κινήσεως ἐντὸς τοῦ παγκοσμίου βρετανικοῦ κράτους εἶναι ἐξηραλισμένη, ἐφ' ὅσον εἶναι τοῦτο δυνατόν ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου πλανήτου. Ἐξ ἄλλου ἡ βρετανικὴ μητρόπολις μετὰ τῶν ὑπερωκεανείων ἀποικιῶν καὶ τῶν ἐξαρτημάτων τῆς κατέχει ἔκτασιν $3\frac{1}{4}$ φορὰς μεγαλυτέραν τῆς ἐκτάσεως τῆς Εὐρώπης. Αἱ ἀποικίαι ὅμως τῆς Μ. Βρετανίας εἶναι διεσκεδασμέναι ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου πλανήτου κατὰ τμήματα μικρὰ ἢ μεγάλα. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως δὲ ταύτης εἶναι προφανές, ὅτι μειονεκτεῖ τὸ παγκόσμιον βρετανικὸν κράτος: λείπει ἡ ἐσωτερικὴ συνοχὴ τῶν μερῶν του πρὸς ἄλληλα. Σημειωτέον δέ, ὅτι ἡ ἔλλειψις αὕτη εἶναι περισσότερον προφανῆς μεταξὺ τῶν ἀποικιῶν πρὸς ἀλλήλας, ὀλιγώτερον δὲ μεταξὺ τῆς μητροπόλεως καὶ τῶν ἀποικιῶν, διότι, ἐφ' ὅσον ἡ Ἀγγλία εἶναι κυρίαρχος τῶν θαλασσῶν, ἡ ὁδὸς ἀπὸ τῆς μητροπόλεως πρὸς τὰς ξένας κτήσεις ἦτο ἐλευθέρη καὶ οὐδὲν ὑπῆρχεν ἐμπόδιον, ἵνα διαπιστωθῇ ἡ δύναμις αὐτῆς ἰσχύως ἐν παντὶ σημείῳ τοῦ ὑπερθαλασίου κράτους τῆς.

Τῆς γεωγραφικῆς ταύτης ἀτελείας ἐνσυνείδητος ἡ ἀγγλικὴ πολιτικὴ ἐζήτησε, κατὰ τὸ δυνατόν, νὰ θεραπεύσῃ αὐτήν. Ἰδίως δὲ κατὰ τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, κατὰ τὴν περίοδον, ἣτις εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, ἐξεδηλώθησαν σαφῶς τάσεις ἀποστιρογγυλεύσεως καὶ ἐνοποιήσεως τοῦ ἀποικιακοῦ κράτους τῆς Μ. Βρετανίας. Περὶ τὸν ἰνδικὸν ὠκεανὸν ἰδρύθη κράτος ἀποικιακόν, τὸ ὁποῖον συμπληρούμενον κατὰ τὴν ἔκτασιν καὶ τὴν ἑδαφικὴν του συνοχὴν θὰ ἠδύνατο νὰ παραβληθῇ πρὸς τὸ παγκόσμιον ῥωμαϊκόν κράτος. Ἐθεμελιώθη ἐπὶ τεσσάρων ἀκρογωνιαίων λίθων, τῆς Αὐστραλίας, τῶν Ἰνδιῶν τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς νοτίου Ἀφρικῆς. Τὰ δύο πρῶτα στελέχη προὔπηρχον, τὰ δύο τελευταῖα προσετέθησαν κατὰ τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ παρελθόντος αἰῶνος: ἡ Αἴγυπτος μετὰ τοῦ Σουδάν ἐκτάσεως ἴσης πρὸς τὸ $1\frac{1}{3}$ τῆς ἐκτάσεως τῆς Εὐρώπης κατὰ τὰ ἔτη 1882 καὶ 1896—1899, ἡ νότιος Ἀφρικὴ ἐκτάσεως ἴσης πρὸς τὸ $\frac{1}{2}$ τῆς ἐκτάσεως τῆς Εὐρώπης κατὰ τὰ ἔτη 1896—1902. Ἐκτοτε δὲ δεσπόζει ἐν τῇ ἐξωτερικῇ πολιτικῇ τῆς Μ. Βρετανίας ἡ ἐξῆς κατευθύνουσα σκέψις: ἡ ἀποκατάστασις τῆς ἑδαφικῆς συνοχῆς μεταξὺ τῆς νοτίου Ἀφρικῆς καὶ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῶν Ἰνδιῶν, ἢ ἄλλως ἡ πραγματοποιήσις τοῦ προγράμματος, τὸ ὁποῖον εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸ περιληπτικὸν ὄνομα Καρ—Καίρον καὶ Καίρον—Καλκούτα. Μεταξὺ ὅμως τῆς νοτίου Ἀφρικῆς καὶ τῆς Αἰγύπτου παρεμβάλλεται ἡ ἀποικία τῆς Γερμανίας ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πυραλίας τῆς Ἀφρικῆς, ἡ Deutsch-Ostafrika, τὸ βελγικὸν Κongo καὶ ἡ γόνιμος περιοχὴ τοῦ Bahr-el Chasal' ἣτις ἠμφισβητεῖτο ὑπὸ τοῦ Βελγίου καὶ τῆς Γαλλίας συγχρόνως: μεταξὺ δὲ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῶν Ἰνδιῶν παρεμβάλλονται χῶραι ἀνήκουσαι κατὰ μέγα μέρος εἰς τὸν ὀθωμανὸν σουλτάνον καὶ πρὸ παντὸς ἡ Μεσοποταμία. Ἡ προσπάθεια τῆς Μ. Βρετανίας, ἵνα διανοίξῃ δρόμον πρὸς διέλευσιν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ἣτις θὰ ἦνῳνε τὸ Καρ μετὰ τοῦ Καίρου, κατὰ μήκος

τῶν δυτικῶν συνόρων τῆς γερμανικῆς ἀποικίας ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πορείας Ἀφρικῆς, τῆς Deutsch - Ostafrika, διὰ τοῦ βελγικοῦ Κονγκο καὶ τῆς περιοχῆς τοῦ Bahr - el - Chasal, ἐματαιώθη κατὰ τὸ ἔτος 1896 χίρις εἰς τὴν συνεννόησιν τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Γερμανίας. Ἡ κατὰ τὴν ἄλλην ὁμοῦ διεύθυνσιν προσπάθεια τῆς Μ. Βρετανίας ἠθωθώθη σημαντικῶς προοδοποιηθείσης τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ προγράμματος τοῦ Καίρου — Καγκούτα. Πρόκειται κυρίως περὶ ἐξασφαλίσεως τῆς κατοχῆς τῆς χειρσαίας γεφύρας, ἣτις ἐκτείνεται μεταξὺ τῆς μεσογείου θαλάσσης καὶ τοῦ περσικοῦ κόλπου. Δύο κύριαι ὁδοὶ ἐξασφαλίζουν τὴν διὰ τῆς ἐκτάσεως ταύτης διέλευσιν, ἡ μία διὰ τοῦ Σουεζ καὶ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης, ἡ ἄλλη διὰ τῆς Μεσοποταμίας πρὸς τὸν περσικὸν κόλπον. Ἀμφότεραι αἱ ὁδοὶ αὗται ἔχουν ζωτικὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὰ συμφέροντα τῆς Ἀγγλίας, διότι ἐπὶ τῆς προεκτάσεως αὐτῆς κεῖνται αἱ Ἰνδίαί. Τῆς διὰ τοῦ Σουεζ καὶ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης ὁδοῦ ἐγένετο κυρία ἡ Ἀγγλία, ἀπ' ὅτου κατὰ τὰ ἔτη 1876—1882 δι' οἰκονομικοῦ πραξικολήματος κατ' ἀρχάς καὶ πολιτικοῦ κατόπιν ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ὑπελείπετο ὅμως ἡ κατάληψις καὶ τῆς ἄλλης ὁδοῦ, τῆς διὰ τῆς Μεσοποταμίας πρὸς τὸν περσικὸν κόλπον. Ἡ ἀξίωσις δὲ αὕτη τῆς Ἀγγλίας ἐξεδηλώθη κατ' ἀρχάς ὑπὸ μορφὴν οἰκονομικῆν: Ὁ περίφημος οἰκοδόμος τῆς διώρυχος τοῦ Assuan Willcocks ἀπὸ τοῦ ἔτους 1903 ἔστρεψε τὴν προσοχὴν τῶν συμπατριωτῶν του ἐπὶ τὴν σπουδαιότητα τῆς Βοσφυλονίας, ἣτις θὰ ἠδύνατο νὰ μεταβληθῆ εἰς δευτέραν Αἴγυπτον, ἐὰν ἤθελον ἀποκατασταθῆ τὰ ὑδραυλικά ἔργα καὶ αἱ διώρυχες τῶν ἀρχαίων. Ὀλίγον βραδύτερον, τὸ ἔτος 1909, ἡ Ἀγγλία ἐξεμεταλεύθη τὰ πολιτικὰ γεγονότα, τὰ ὅποια ἔφερον ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοὺς νεοτούρκους, ἐπιτυχοῦσα τὴν ἄδειαν πρὸς κατασκευὴν σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ἣτις ἀπὸ τῆς Βαγδάτης ἀναχωροῦσα θὰ κατέληγεν εἰς τὴν μεσόγειον θάλασσαν διὰ τῆς Παλμύρας καὶ τῆς Δαμασκοῦ. Ἡ σιδηροδρομικὴ αὕτη γραμμὴ εἶναι ἀληθῆς, ὅτι παρέμεινεν ἐπὶ τοῦ χάριτος σχέδιον ἀπλοῦν. Ὡς θετικὸν ὅμως ἀποτέλεσμα τῆς πρακτικῆς ἐργασίας τοῦ Willcocks ἐν Μεσοποταμίᾳ ἐπανηγυρίσθη κατὰ Δεκέμβριον 1913 ἡ κατασκευὴ τοῦ πρώτου ὑδροφράκτου ἐπὶ ἑνὸς τῶν βραχιόνων τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ παρὰ τὰ εἰρεπια τῆς ἀρχαίας Βαβέλ. Ἀπὸ τῆς ἐκρήξεως δὲ τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἡ Ἀγγλία ἀπέρριψε τὸ προσωπεῖον ὁμολογήσασα τὰ ἐπὶ τῆς Μεσοποταμίας σχέδια αὐτῆς ἀκριβῶς, ὅπως καὶ ἡ Ρωσία τὰ ἐπὶ τοῦ Βοσπόρου καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου: τῇ 21 Νοεμβρίου 1914, δηλ. δύο ἑβδομάδας ἀπὸ τῆς ρήξεως μετὰ τῆς Τουρκίας, οἱ Ἄγγλοι κατέλαβον τὴν Βαστα, ἔκτοτε δὲ προχώρησαν κατὰ μῆκος τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν Βαγδάτην.

Ἐξ' ὧσων ἐλέχθησαν μέχρι τοῦδε περὶ τῶν γεωγραφικῶν σχέσεων καὶ τῆς ἐντεῦθεν ὑπαγορευομένης ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς Μ. Βρετανίας καταφαίνεται, ὅτι ἡ Μ. Βρετανία κατεῖχeto ὑπὸ τοῦ διακαοῦς πόθου, ἵνα ἐξασφαλίσῃ τὴν κατοχὴν τῆς μεταξὺ τοῦ περσικοῦ κόλπου καὶ τῆς μεσογείου θαλάσσης μεγάλης χειρσαίας γεφύρας καὶ τοῦ μεταξὺ τῆς Αἰγύπτου

καὶ τῆς νοτίου Ἀφρικῆς τμήματος τῆς ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς. Ὁ πόθος δὲ αὐτός τῆς Ἀγγλίας θὰ ἠδύνατο νὰ ἀναλυθῆ εἰς τὰσιν ἀπροκάλυπτον πρὸς ἐπέκτασιν ἐδαφικὴν, εἰς πρόγραμμα ἐπιθετικὸν σκοποῦν τὴν αὔξησιν τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ ἐδάφους αὐτῆς ἀναλώμασι τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ ἐδάφους τῶν κυριάρχων, τοῦ ὀθωμανοῦ σουλτάνου, τοῦ γερμανοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ βασιλέως τοῦ Βελγίου. Τὴν οὐσίαν δὲ τῆς ἀληθείας ταύτης δὲν διασείει τὸ γεγονός, ὅτι ἐν τῇ ἐπιθετικῇ ταύτῃ προσπαθείᾳ τῆς Μεγ. Βρετανίας δυνάμεθα νὰ ἀναγνωρίσωμεν καὶ στοιχεῖον ἀμυντικόν: Ἡ Ἀγγλία αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ ἐκτείνῃ τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς μεταξὺ τοῦ περσικοῦ κόλπου καὶ τῆς μεσογείου θαλάσσης ἐκτάσεως τῆς μεσημβρινῆς Ἀσίας καὶ ἐπὶ τοῦ μεταξὺ τῆς νοτίου Ἀφρικῆς καὶ τῆς Αἰγύπτου τμήματος τῆς ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς χάριν τῆς διατηρήσεως τοῦ κεκτημένου. Ἡ, ἵνα εἶπω καλύτερον, πρὸς προσιασίαν τοῦ Ἰνδικοῦ κράτους τῆς εἰς τὸ σημεῖον, εἰς τὸ ὅποιον εἶναι τοῦτο εὐπρόσβλητον, δηλ. εἰς τὴν Αἴγυπτον. Αἰεὶ δὲν πρέπει νὰ λησμονηθῆ, ὅτι πρὸ τοῦ πολέμου ἡ Αἴγυπτος ὑπῆρξεν ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀχίλλειος πτέρνα συγχρόνως τῆς κραταιᾶς ἀγγλοσαξωνικῆς Δυνάμεως. Τὴν σπουδαιότητα, τὴν ὁποίαν ἔχει ἡ Αἴγυπτος διὰ τὸ παγκόσμιον βρετανικὸν κράτος, θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἐκτιμήσῃ ἐπαρκῶς, ἐὰν ἐφραντάζετο αὐτὴν ἀποσπασμένην ἀπ' αὐτοῦ. Τὸ ὑπερήφανον οἰκοδόμημα θὰ κατέρρεεν εἰς ἄσχετα πρὸς ἄλληλα μέρη ἄνευ τῆς δυνατότητος τῆς ὀργανικῆς αὐτῶν ἀνασυνδέσεως, ἡ δὲ προστασία τῶν Ἰνδῶν διὰ τοῦ περιήλου τῆς Ἀφρικῆς θὰ καθίστατο αὐτόχρημα προβληματική. Συγχρόνως ὅμως ἡ Αἴγυπτος εἰς χεῖρας τῆς Ἀγγλίας ὑπῆρξεν εὐπρόσβλητος ἀπὸ δύο διαφόρων ἀπόψεων: ἀπὸ ἀπόψεως νομικῆς, διότι ἐγκατεστάθη ἐν αὐτῇ ἄνευ τῆς ἀδείας καὶ τῆς συναινέσεως τοῦ κυριάρχου ὀθωμανοῦ σουλτάνου· ἀπὸ ἀπόψεως γεωγραφικῆς, διότι ἐδῶ κατ' ἐξοχὴν εἶναι προσβλητὸν τὸ κράτος τῆς ὑπὸ εὐρωπαϊοῦ ἔχθρου.

Ὁ τρίτος ἐκ τῶν πρωταγωνιστῶν τοῦ παγκοσμίου πολέμου, ἡ Γερμανία, ἐξεταζομένη ἀπὸ γεωγραφικῆς ἀπόψεως παρέχει τὴν ἐξῆς περίπου εἰκόνα:

Ἡ Γερμανία, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἑκτασιν τοῦ ἐδάφους, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συγκριθῆ πρὸς τὰς δύο Μ. Δυνάμεις, περὶ τῶν ὁποίων ἐγένετο μέχρι τοῦδε λόγος. Ἡ Γερμανία ὁμοῦ μετὰ τῶν ὑπερρωσσιανῶν ἀποικιῶν τῆς εἶχε πρὸ τοῦ πολέμου ἑκτασιν ἴσην πρὸς τὸ 1/3 τῆς Εὐρώπης, ἐνῶ ἡ Ἀγγλία 3 1/4, ἡ Ρωσία 2 1/2 φορές ἑκτασιν μεγαλυτέραν τῆς Εὐρώπης. Περισσότερον ὅμως ἐκδηλός εἶναι ἡ ἐλαττωματικότης τῆς Γερμανίας ὡς πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τῆς κινήσεως ἐντὸς τοῦ ἀνήκοντος εἰς αὐτὴν ἐδάφους: εἶναι ἀληθές, ὅτι ἡ Γερμανία ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης πλεονεκτεῖ τῆς Ρωσίας, διότι πρὸς βορρᾶν βρέχεται ὑπὸ τῆς βορείου θαλάσσης, ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους 1890 ἡ πρὸ τοῦ Ἀμβούργου νησίς Ἐλγολάνδη ἔπαυσε νὰ εἶναι «ἰγγλικὴ πυγμὴ εἰς τὸ πρόσωπον τῆς Γερμανίας», Ἐν τούτοις ὅμως τὰ πολεμικὰ γεγονότα ἐμελλον νὰ ἀποδείξωσιν, ὅτι ἡ Ἀγγλία ἐν δεδομένη στιγμή

ἠδύνατο διὰ τοῦ στόλου της νὰ ἀποφράξῃ ὄχι μόνον τὴν διώρυγα τῆς βορείου θαλάσσης, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν εὐρεῖν ἔξοδον αὐτῆς μεταξὺ τῆς Νορβηγίας καὶ τῆς Σκωτίας. Εἰς ταῦτα πρέπει νὰ προστεθῇ, ὅτι ἡ Γερμανία εἶναι ἐντεταγμένη μεταξὺ μεγάλων Δυνάμεων, χωρὶς νὰ ἔχη οὐδεμίαν αὐτῆς πλευρὰν ἐλευθέραν. Ἡ κεντρομόλος δὲ πίεσις, τὴν ὁποίαν οἱ γείτονες θὰ ἠδύνατο νὰ ἀσκήσωσιν, ἀποτελεῖ τὴν κατ' ἔξοχὴν γεωγραφικὴν ἀδυναμίαν τῆς Γερμανίας. Μετὰ τῆς γεωγραφικῆς ὅμως συνθλίψεως, ὑπὸ τὴν ὁποίαν πάσχει ἡ Γερμανία ἐν Εὐρώπῃ, συνδέεται στενωῶς καὶ ἡ ἔλλειψις βίας ἐπαρκοῦς πρὸς κτήσιν καὶ διατήρησιν κράτους ἀποικιακοῦ, ἐν τῷ ὁποίῳ νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ συνοχὴ τῶν μερῶν πρὸς τὴν μητρόπολιν. Ἐνῶ δηλ. ἡ Ρωσία καὶ ἐν μέρει ἡ Γαλλία ἔνεκα τῆς ἀμέσου γειτνιάσεως τοῦ ἀποικιακοῦ κράτους αὐτῶν καὶ ἡ Ἀγγλία ἔνεκα τῆς ναυτικῆς θέσεώς της καὶ τῆς κυριαρχίας τῶν θαλασσῶν ἔχουν τοιαύτας ἀσφαλεῖς βίσεις, τῆς Γερμανίας αἱ ἀποικίαι εἶναι διεσκαδασμένοι ἐπὶ τῆς ἀφρικανικῆς ἡπείρου εἰς τρία διαίφορα τμήματα καὶ εἰς τμήματα μικρότερα ἢ μεγαλύτερα εἰς τὸν εἰρηκὸν ὠκεανὸν καὶ τὰς ἀκτὰς αὐτοῦ ἄνευ ἐσωτερικοῦ συνδέσμου καὶ συναφείας πρὸς τε τὴν μητρόπολιν καὶ πρὸς ἀλλήλας.

Κατὰ τὴν προσπάθειαν τῆς Γερμανίας, ἵνα ἐξέλθῃ ἐκ τῆς γεωγραφικῆς συνθλίψεως, ὑπὸ τὴν ὁποίαν πάσχει ἐν τῇ μητροπόλει, ἡ μόνη ἀνοικτὴ ὁδὸς πρὸς ἐπέκτασιν ἦτο ἡ νοτιοανατολικὴ κατὰ τὸν νόμον τῆς μικροτέρας ἀντιστασίας, ἐφ' ὅσον πρὸς ἀνατολὰς καὶ πρὸς δυσμὰς ἐμποδίζον ὄρηθῦμενα τὰ ρωμανικὰ καὶ τὰ σλαβικὰ τείχη. Ἡ πίεσις αὕτη τῆς Γερμανίας πρὸς προώθησιν νοτιοανατολικῶς γνωστὴ ἄλλως ὑπὸ τὸ ὄνομα Drangnach Osten, ἔλαβε κατὰ τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ παρελθόντος αἰῶνος σημασίαν παγκόσμιον. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον εἶναι ἀνάγκη νὰ παρακολουθήσωμεν τὴν ἱστορίαν αὐτῆς συντόμως.

Ἡ πρώτη ὄθησις πρὸς σύμπραξιν γερμανοτουρκικὴν ἐδόθη ἀπὸ δύο διαφόρων διευθύνσεων συγχρόνως ἐν ἔτει 1840: Ὁ στρατηγὸς Moltke, στρατιωτικὸς ἀκόλουθος παρὰ τῇ πρωσικῇ πρεσβείᾳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διὰ τοῦ περιφήμου βιβλίου του «ἡ στρατιωτικὴ καὶ ἡ πολιτικὴ κατάστασις τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους» ἐξῆρε τὴν σπουδαιότητα τῆς γερμανοτουρκικῆς συμπράξεως ἀπὸ στρατιωτικῆς ἀπόψεως, ὁ δὲ Friedrich List ἐνεστερνίσθη τὴν οικονομικὴν ἄποψιν ἐν τῷ βιβλίῳ του «τὸ ἐθνικὸν σύστημα τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας» καταδείξας τὰ σπουδαῖα οικονομικὰ συμφέροντα, ἅτινα συνδέουν τὰ δύο αὐτοκρατορικὰ κράτη ἀπὸ τῆς βορείου θαλάσσης μέχρι τοῦ περσικοῦ κόλπου. Ἡ προώθησις ὅμως τῆς Γερμανίας νοτιοανατολικῶς ἦτο ἀδύνατος, ἐφ' ὅσον ἡ Αὐστροουγγαρία παρενεβάλλετο ὡς στοιχεῖον ἐχθρικὸν μεταξὺ τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Τουρκίας. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1879, ὁπότε χρονολογεῖται ἡ πολιτικὴ σύμπραξις καὶ ἡ φιλία τῆς Γερμανίας πρὸς τὴν Αὐστροίαν, ἀνεκινήθη ἐκ νέου μετὰ μεγαλύτερου ἐνδιαφέροντος τὸ ζήτημα τῆς προωθήσεως τῆς Γερμανίας νοτιοανατολικῶς, συγγραφεῖς δὲ τῆς περιωπῆς τοῦ Deln καὶ τοῦ Sprenger ἐξῆραν τὴν σπουδαιότητα τῆς Βαβυ-
«Ἀρχεῖον» Δ. Καλιτσονάκι, Τόμ. 18 (1938) Τεύχ. Α'—Β'.

λωνίας ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως, «τῆς πλουσιοποιότητος ταύτης χώρας τῆς προϊστορικῆς ἐποχῆς καὶ τῆς περισσοτερον πίσεως ἄλλης ἱκανοποιούσης τὰς ἀποικιακὰς ἀπαιτήσεις τοῦ παρόντος». Ἀλλὰ καὶ τὴν φορὰν ταύτην ἡ ἐκτέλεσις τοῦ σχεδίου τοῦτου παρεκωλύετο ἔνεκα τῆς ἐλλείψεως ἐνδιαφέροντος παρὶ τῷ θεμελιωτῇ τοῦ ἐνιαίου γερμανικοῦ κράτους, τῷ Bismarck. Ὑπέρημαχος ὁ Bismarck τῆς ἡπειρωτικῆς—ἐυρωπαϊκῆς πολιτικῆς, ἀναλόγου πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς μιγχεστριανῆς σχολῆς, διαρκῶς δὲ συνεχόμενος ὑπὸ τοῦ φόβου τοῦ διμετώπου πολέμου, εἰς τὸν ὅποιον θὰ ἐξετίθειτο ἡ Γερμανία ἐν περιπτώσει πολέμου πρὸς τὴν Γαλίαν, κατ' ἐπανάληψιν ἐδήλωσεν, ὅτι δὲν ἦτο διατεθειμένος νὰ θυσιάσῃ οὐδὲ ἐνὸς πομμερανοῦ σιρατιώτου τὰ μέλη χάριν τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος. Ἐτόκκειτο ὅμως περὶ κατευθύνσεως σταθερᾶς καὶ ἀρχῆς ἀμεταθέτου ἐν τῷ προγράμματι τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τοῦ Bismarck, ἡ περὶ ἐφεκτικότητος ἐπιβαλλομένης ἐκ τῶν διεθνῶν σχέσεων; Εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ δοθῇ ἀπάντησις σαφῆς καὶ ἀναντίρρητος. Ἐάν ὅμως λάβωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι ὁ Bismarck κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις πρὸς συνομολόγησιν τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου καὶ κατὰ τὴν ἔντασιν τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν δύο ἀνατολικῶν Δυνάμεων ἐπὶ τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου ἐξ ἀφορμῆς τῆς βουλγαρικῆς κρίσεως κατὰ τὰ ἔτη 1885—1890 μεροληπτικῶς παρέσχε τὴν συνδρομὴν του εἰς τὴν Αὐστρίαν ἐναντίον τοῦ πνεύματος τῆς συνθήκης τῶν τριῶν αὐτοκρατόρων, δικαιούμεθα νὰ ταχθῶμεν μᾶλλον ὑπὲρ τῆς δευτέρας γνώμης. Ὅπως δὴ ποτε ὅμως καὶ ἂν ἔλη τὸ πρᾶγμα, τὸ ἀποφασιστικὸν βῆμα πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ προγράμματος τῆς ἀνατολικῆς πολιτικῆς τῆς Γερμανίας ἐγένετο μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ Bismarck ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, κατὰ Νοέμβριον 1898, ὁπότε ὁ αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος ὁ Π' διεκήρυξε πρὸ τοῦ λαοῦ τοῦ Σκλαδίν ἐν Δαμασκῷ, «ὅτι θὰ εἶναι διὰ παντὸς ὁ φίλος καὶ ὁ προστάτης τῶν 300 ἑκατ. Μωαμεθινῶν». Ἀπὸ τοῦ χρονικοῦ τοῦτου σημείου συνεταυτίσθησαν αἱ τύχαι τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Τουρκίας, τὸ δὲ σύμβολον τῆς κοινότητος τῶν συμφερόντων τῶν δύο κρατῶν ὑπῆρξεν ἡ ἄδεια τῆς ὀθωμανικῆς κυβερνήσεως πρὸς ἀνώνυμον γερμανικὴν ἑταιρείαν, ὅπισθεν τῆς ὁποίας ἐκρύπτετο ἡ γερμανικὴ τράπεζα, ἵνα ἐπεκτείνῃ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Χαϊδύρ-Πισαῦ-Ἴκονίου μέχρι τῆς Βαγδάτης καὶ τοῦ περσικοῦ κόλπου. Μετὰ τῆς προσόδου δὲ τῶν ἐργασιῶν πρὸς συμπλήρωσιν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἴκονίου-Βαγδάτης, εἰς τὰς ὁποίας παρενεβλήθησαν σημαντικὰ ἐμπόδια ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας κυρίως, τὸ ἀνατολικὸν πρόγραμμα τῆς Γερμανίας προσελάμβανε ὄλον ἐν σταθερωτέραν μορφήν. Κατὰ τὸ ἔτος 1903 ἐξεδόθη τὸ βιβλίον τοῦ Rohrbach «Deutschland unter den Weltvölkern», ἐν τῷ ὁποίῳ διατυπύεται τὸ πρῶτον τὸ περιφημον ἱμπεριαλιστικὸν πρόγραμμα τῆς Γερμανίας, τὸ ἄλλως γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα Βερολίνου—Βαγδάτη, ἡ Ἑλβας—Εὐφράτης. Πρόκειται κυρίως περὶ τῆς ἐξασφαλίσεως χώρου συγκεκλεισμένου διήκοντος ἀπὸ τῆς Γερμανίας διὰ τῆς συμμάχου Αὐστρίας, τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου καὶ πέραν τοῦ Βοσπόρου καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου διὰ τῆς Μ. Ἀσίας μέχρι

τοῦ περσικοῦ κόλπου. Κατὰ τὸ ἴδιον δὲ ἔτος ὁ ἀρχικαγκελλάριος πρίγκιψ Bernhard von Bülow ἐν τῷ ἀπολογητικῷ λόγῳ του ὁμίλει περὶ τῆς Τουρκίας «ὡς περὶ κρῖκου σπουδαίου καὶ ὠφελίμου ἐν τῇ ἀλύσει τῶν ἡμετέρων πολιτικῶν συνδυασμῶν»· προσέθετε δὲ περαιτέρω: «ἐν τῇ διατηρήσει τῆς Τουρκίας ἔχομεν συμφέρον οἰκονομικόν, στρατιωτικὸν καὶ πολιτικὸν συγχρόνως». Ἐκτοτε τὸ ἀνατολικὸν πρόγραμμα παρέμεινε ὡς ἡ βασιλὶς ἰδέα ἐν τοῖς περὶ τοῦ μέλλοντος στοχασμοῖς παντὸς Γερμανοῦ καὶ ἐθεωρήθη ὡς τὸ μόνον μέσον πρὸς λύσιν τῶν γεωπολιτικῶν προβλημάτων τῆς μητροπόλεως καὶ ἡ μόνη φυσικὴ ὁδός, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Γερμανία θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποβῇ Δύναμις παγκόσμιος.

Ἴνα ὁμως ἐννοήσωμεν ὀρθῶς τὸ ἱμπεριαλιστικὸν πρόγραμμα τῆς Γερμανίας, τὸ ἄλλως γνωστὸν ὑπὸ τὸ περιληπτικὸν ὄνομα Βερολίνου—Βαγδάτη, ἢ Ἐλβις—Εὐφράτης, εἶναι ἀνάγκη νὰ λάβωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ ἑξῆς: Ἡ ἱμπεριαλιστικὴ πολιτικὴ τῆς Γερμανίας ἡ κατατείνουσα εἰς τὴν ἐπέκτασιν τῆς ἐπιρροῆς της διὰ τῆς συμμάχου Αὐστρίας, τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου καὶ πέραν τοῦ Βοσπόρου καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν μέχρι τοῦ περσικοῦ κόλπου δὲν ἔχει μόνον ἐν ὑποκείμενον καὶ ἐν ἀντικείμενον, ἀλλὰ δύο ὑποκείμενα καὶ δύο ἀντικείμενα: ἡ Γερμανία εἶναι τὸ πρῶτον, ἡ Αὐστρία τὸ δευτέρον ὑποκείμενον· ἡ Ἀνατολή εἶναι τὸ πρῶτον, ἡ χερσονήσος τοῦ Αἴμου τὸ δευτέρον ἀντικείμενον. Μὲ ἄλλας λέξεις τὸ ἱμπεριαλιστικὸν πρόγραμμα τῆς Γερμανίας θὰ ἠδύνατο νὰ παραβληθῇ πρὸς ἑταιρείαν ἀνώνημον, ἐν τῇ ὁποίᾳ, χωρὶς νὰ λείπῃ τὸ κοινὸν ἐνδιαφέρον ἀμφοτέρων τῶν μετόχων διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ὅλης ἐπιχειρήσεως, ὁ γερμανὸς μέτοχος ἐνδιαφέρεται κατὰ πρῶτον λόγον διὰ τὴν ἀπωτέρω κειμένην Μ. Ἀσίαν, ὁ αὐστριακὸς κατὰ πρῶτον λόγον διὰ τὴν γειννιάζουσαν χερσονήσον τοῦ Αἴμου. Πρόκειται περὶ μοναδικῆς ἀλληλεγγύης καὶ κοινότητος τῶν συμφερόντων τῶν δύο κεντρικῶν Δυνάμεων: Ἐκ τῆς προωδήσεως τῆς Γερμανίας πρὸς ἀνατολὰς ἐξυπηρετοῦντο σπουδαίως τὰ ἐπὶ τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου συμφέροντα τῆς Αὐστρίας, ἡ δὲ Αὐστρία μετὰ τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου ἀπετέλει τὸ ἐνδιάμεσον μέλος τῆς μεγάλης χερσαίας γεφύρας, ἣτις φέρει ἀπὸ τοῦ Βερολίνου πρὸς τὴν Βαγδάτην. Περαιτέρω εἶναι ἀνάγκη νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν πρὸς ὀρθὴν ἐκτίμησιν τοῦ προγράμματος Βερολίνου—Βαγδάτη, ἢ Ἐβας—Εὐφράτης, ὅτι δι' αὐτοῦ συνεδέοντο στενωῶς μέχρι πλήρους συνταυτισμοῦ τὰ συμφέροντα τῆς Τουρκίας πρὸς τὰ τῶν κεντρικῶν Δυνάμεων, ἐφ' ὅσον ἡ Τουρκία διετηρεῖτο ἰσχυρὰ καὶ παρῆχτο ἐγγύησις περὶ διατηρήσεως τῆς ἀκεραιότητος τοῦ ἐδάφους της. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται, ὅτι οἱ τοῦρκοι πολιτικοὶ ἀποστραφέντες προσωρινῶς ἀπὸ τῶν κεντρικῶν Δυνάμεων μετὰ τὴν κατὰληψιν τῆς ἀρχῆς ὑπὸ τῶν νεοτούρκων κατὰ τὸ ἔτος 1908 καὶ τὴν κατάρρευσιν τῆς Τουρκίας κατὰ τὸ ἔτος 1912, χωρὶς αἱ κεντρικαὶ Δυνάμεις νὰ δυνηθῶσι νὰ παρῆσχωσιν εἰς αὐτὴν χεῖρα βοηθείας, ἐστράφησαν ἐκ νέου πρὸς αὐτάς, ἀφ' οὗτο ὀλίγον πρὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἢ ἀντίθεσις μεταξὺ τοῦ προγράμματος

τος τῶν κεντρικῶν Δυνάμεων καὶ τοῦ προγράμματος τῶν Δυνάμεων τῆς συνεννοήσεως ὡς πρὸς τὴν περιφρούρησιν τῶν συμφερόντων καὶ τὴν διατήρησιν τῆς ἀκεραιότητος τοῦ ἐδάφους τῆς Τουρκίας κατέστη περισσότερον ἀπτή καὶ συνειδητὴ διὰ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ χάρτου τοῦ ἄγγλου Johnston: Ἐν τῷ χάρτι τούτῳ ἡ Μ. Ἀσία μέχρι τοῦ κόλπου τῆς Ἀλεξανδρέτις σημειοῦται μὲ τὸ ὄψικόν χρῶμα, ἡ ἄγγλικὴ Μεσοποταμίαια κατέρχεται μέχρι τῆς θαλάσσης, ἡ Συρία ἀφίεται εἰς τὴν Γαλλίαν, μεταξὺ δὲ τῆς ἄγγλικῆς Μεσοποταμίαιας καὶ τῆς γαλλικῆς Συρίας ὑπάρχει ἡ Ἰουδαία ἄνευ ἰδιαιτέρου χρώματος· περικύκλω ἐπεφυλάσσοντο εἰς τὴν Ἰταλίαν ἡ ἰσιατικὴ παραλία τοῦ αἰγαίου πελάγους καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα τμήματα τῆς αὐτῆς ἰσιατικῆς παραλίας εἰς περιπτώσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐν ἐνδεχομένῳ πολέμῳ τὰ δύο κράτη ἢ ἦελον συμπρὶξαι μετὰ τῶν Δυνάμεων τῆς συνεννοήσεως.

Διὰ τοῦ προγράμματος Βερολίνου—Βαγδάτη, ἢ Ἑλβις—Εὐφράτης, τὸ ὁποῖον εἶχε διαμορφωθῆ ἤδη πρὸ τοῦ πολέμου, ἀπέκτα ἡ Γερμανία τὴν ἐλευθερίαν τῆς κινήσεως, ἣτις ἔλειπεν ἀπὸ τοῦ κράτους τῆς. Ἄν ἐλάτο ὅμως ἐξ ὀλοκλήρου τὸ ἀτασολοῦν τὴν Γερμανίαν γεωγραφικὸν πρόβλημα, ἐφ' ὅσον δὲν ἀποκαθίστατο ἡ ἔδαφικὴ συνοχὴ μεταξὺ τῆς μητροπόλεως καὶ τῶν ἀποικιῶν ἐν τῇ Ἀφρικῇ καὶ ταῖς ἀκταῖς καὶ ταῖς νήσοις τοῦ εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ.

Ὁ πρῶτος ὑποκινήσις τὴν ὀλοκλήρωτικὴν κρίσιν τοῦ προβλήματος τούτου εἶναι ὁ Karl Mehmman. Οὗτος προσσηρῶν εἰς σχετικὰς γνάμεις, αἵτινες εἶχον διατυπωθῆ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1910 ἄνευ ἀπηχίσεως πρὸς τὴ κοινὴ γνώμην τῆς Γερμανίας, διατελῶν δὲ ὑπὸ τὴν μέθην τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, τὸν ὁποῖον προεκύλευεν ἡ ἐπιτυχία ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἠξίωσε κατὰ τὸ ἔτος 1915 τὴν δημιουργίαν μεγάλου οἰκονομικοῦ καὶ πολιτικοῦ κράτους τῆς Γερμανίας, τὸ ὁποῖον θὰ ἐξετείνετο ἀπὸ τῆς Εὐρώπης διὰ τῆς Μ. Ἀσίας μέχρι τῆς κεντρικῆς Ἀφρικῆς. Πρόκειται περὶ προγράμματος εὐρυτέρου τοῦ προγράμματος Βερολίνου—Βαγδάτη, ἢ Ἑλβις—Εὐφράτης: τὸ πρόγραμμα Βερολίνου—Βαγδάτη ἀποτελεῖ μέρος τοῦ εὐρυτέρου τούτου προγράμματος, τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποκληθῆ Βερολίνου—Ἰσημερινός.

Εἶναι ὅμως προφανές, ὅτι τὸ εὐρύτερον τοῦτα γερμανικὸν πρόγραμμα ἐξασφαλίζον πλήρως τὴν ἐπικοινωνίαν τῆς μητροπόλεως μετὰ τῶν ἐν Ἀφρικῇ ἀποικιῶν ἐστρέφετο ἐναντίον τοῦ περὶ τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανὸν ἀποικιακοῦ κράτους τῆς Μ. Βρετανίας, ἐφ' ὅσον ἡ ἐκτέλεσις αὐτοῦ ἐξηρηῶτο ἐκ τῶν ἐξῆς δύο προϋποθέσεων: α) ἐκ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς ἔδαφικῆς συνοχῆς μεταξὺ τοῦ περσικοῦ κόλπου καὶ τοῦ Σουῆξ πρὸς ὄφελος τῆς Τουρκίας καὶ τῆς ἀποδόσεως τῆς Αἰγύπτου μετὰ τοῦ Σουδάν εἰς τὸν νόμιμον αὐτῶν κυρίαρχον, τὸν ὀθωμανὸν σουλτάνον καὶ β) ἐκ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς ἔδαφικῆς συνοχῆς μεταξὺ τῶν ἀποικιῶν τῆς Γερμανίας ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς καὶ τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Ἀφρικῆς, τῆς Deutsch—Ostafrika καὶ τῆς Deutsch—Westafrika, διὰ τῆς προσκλήσεως τοῦ γαλλικοῦ καὶ τοῦ βελγικοῦ Κονγκο. Διὰ τῆς ἀποκαταστάσεως ὅμως τῆς ἔδαφικῆς συνοχῆς μεταξὺ

τοῦ περσικοῦ κόλλου καὶ τοῦ Σουεῖς πρὸς ὄφελος τῆς Τουρκίας καὶ τῆς ἀποδόσεως τῆς Αἰγύπτου μετὰ τοῦ Σουδάν εἰς τὸν νόμιμον αὐτῶν κυρίαρχον ἠπειλεῖτο ἢ διὰ τοῦ Σουεῖς συντομωτέρα ὁδὸς πρὸς τὰς Ἰνδίας ὑπὸ διαρκoῦς κυκλώσεως· διὰ δὲ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς ἑδαφικῆς συνοχῆς μεταξὺ τῶν ἀποικιῶν τῆς Γερμανίας ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς καὶ τῆς δυτικῆς παρυφίας τῆς Ἀφρικῆς ἐδημιουργεῖτο κατὰ τὸ κέντρον τῆς Ἀφρικῆς φραγμὸς ἐγκάρσιος δυσχεραίνων τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἑδαφικῆς συνοχῆς μεταξὺ τῆς νοτίου καὶ τῆς βορείου Ἀφρικῆς, μεταξὺ τοῦ Καρ καὶ τοῦ Καίρου, ἣτις ἀπετέλει μέρος τοῦ προγράμματος τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς, καθ' ἣ ἐλέχθη ἄνωτέρω. Οἱ ἴδιοι οἱ Γερμανοὶ ἐζήτησαν νὰ δικαιολογήσωσι τὸ πρόγραμμα Βερολίνου—Ἰσημερινὸς παρουσιάζοντες αὐτὸ ὑπὸ τὴν ἠλίαν καὶ νομιμόφρονα μορφήν του. Ὑπεστήριξαν, ὅτι τὸ πρόγραμμα Βερολίνου—Ἰσημερινὸς ἦτο ἀμυντικὸν κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος του, ἐφ' ὅσον ἐπεδιώκετο ἡ διατήρησις τῆς ἀκεραιότητος τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους καὶ ἡ ἀποκατάστασις σχέσεως νομικῆς παραβιασθείσης ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας διὰ τῆς κατοχῆς τῆς Αἰγύπτου καὶ τοῦ Σουδάν, ἐπιθετικὸν δὲ μόνον κατὰ τὸ κέντρον τῆς Ἀφρικῆς, ἐφ' ὅσον ἐστρέφετο κατὰ τοῦ ἀποικιακοῦ κράτους ξένων κρατῶν, τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ Βελγίου. Ὑπεράνω ὅμως πάσης ἐξωτερικῆς ἢ προσχηματικῆς δικαιολογίας οὐδεμίᾳ ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι διὰ τοῦ προγράμματος Βερολίνου—Ἰσημερινὸς ἐπεδιώκετο ἡ ἔκπτωσις τῆς Ἀγγλίας ἐκ τῆς προνομιοῦχου καὶ μονοπωλιακῆς θέσεως, τὴν ὁποίαν εἶχε καταλάβει ἐπὶ τῆς παγκοσμίου σκηνῆς, καὶ ἡ ὑλοκατάστασις τῆς Γερμανίας εἰς αὐτήν· Ἡ Γερμανία μὴ ἱκανοποιημένη ἐκ τῆς ἐξασφαλίσσεως τῆς ἰσοτιμίας πρὸς τὴν Ἀγγλίαν διὰ τῆς διανομῆς τῆς παγκοσμίου κυριαρχίας κατέπεινε εἰς τὴν πλήρη ἐξουθένωσιν καὶ ταπεινώσιν αὐτῆς. Ὅσα δὲ τοιαῦτα ὑπῆρξεν ἡ πραγματικὴ ἔννοια τοῦ προγράμματος Βερολίνου—Ἰσημερινὸς, περὶ τούτου παρέχει τὴν καλύτεραν ἀπόδειξιν ἢ εὐλόγος ἀνησυχία, ἣτις ἐξεδηλώθη παρὰ τῷ τύπῳ καὶ τῇ κοινῇ γνώμῃ τῆς Ἀγγλίας ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τῆς βαλκανικῆς ἐπικρατείας τῆς Γερμανίας κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ ἔτους 1915. Οἱ Times ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἔγραψον: «Ἡ ἀλόπειρα τῶν Γερμανῶν, ἵνα διανοίξωσι δρόμον ἀπὸ τοῦ Βερολίνου πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν, συνεπάγεται δι' ἡμᾶς μέγαν κίνδυνον ἐν τῇ Αἰγύπτῳ, τῇ Περσίᾳ καὶ ταῖς Ἰνδαίᾳ».

Ἐάν θελήσωμεν νὰ συνοψίσωμεν τὰ μέχρι τοῦδε λεχθέντα περὶ τῶν αἰτίων τοῦ πολέμου ἀπὸ γεωγραφικῆς ἀπόψεως, θὺ καταλήξωμεν εἰς τὰ ἑξῆς συμπεράσματα: Ἀπὸ γεωγραφικῆς ἀπόψεως τὸ κέντρον τῆς ἀντιθέσεως μεταξὺ τῶν τριῶν πρωταγωνιστῶν τοῦ παγκοσμίου πολέμου, τῆς Ρωσίας, τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ἀγγλίας, πρέπει νὰ ἀναζητηθῇ ἐν ταῖς χώραις καὶ ταῖς θαλάσσαις τοῦ ὀθωμανοῦ σουλτάνου. Ἐν ταῖς χώραις καὶ ταῖς θαλάσσαις τοῦ ὀθωμανοῦ σουλτάνου ἀναζητοῦν τὴν δυνατότητα τῆς περαιτέρω ἐξελίξεως τῶν τρεῖς Δυνάμεις πρώτου μεγέθους: ἡ Ρωσία τὴν θερμὴν θάλασσαν τῆς ἡ Γερμανία τὴν ἐλευθερίαν τῆς κινήσεως· ἡ Ἀγγλία τὴν συνοχὴν τῶν ἀποικιῶν τῆς. Αἱ βουλήσεις τριῶν μεγάλων Δυνάμεων

κατευθύνονται καὶ συναντῶνται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου, εἶναι δὲ εὐνόητον, ὅτι ἐντεῦθεν προκαλεῖται ἔρις. Ἡ μεταξὺ τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Ἀγγλίας ἀντίθεσις κατέστη δυνατὸν νὰ ἀρθῆ πρὸ τοῦ πολέμου, τὸ τίμημα δὲ τῆς συνδιαλλαγῆς τῶν δύο Δυνάμεων ὑπῆρξεν ἡ ἀνταλλαγὴ τοῦ περσικοῦ κόλπου διὰ τοῦ Βοσπόρου καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου. Ἡ ἀντίθεσις ὅμως μεταξὺ τῆς Γερμανίας ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ρωσίας ἀφ' ἑτέρου ἐξηκολούθησε μέχρι τέλους ὑψισταμένην: Τὸ γερμανικὸν ἱμπεριαλιστικὸν πρόγραμμα Βερολίνου—Ἰσημερινὸς διεσταυροῦτο πρὸς τὸ ὠσεικὸν ἱμπεριαλιστικὸν πρόγραμμα κατὰ τὸν Βόσπορον καὶ τὸν Ἑλλησπόντον, πρὸς τὸ ἀγγλικὸν ἱμπεριαλιστικὸν πρόγραμμα ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ, τῷ Σουεὲς καὶ τῷ κέντρῳ τῆς Ἀφρικῆς. Ἡ ἀντιθέτως ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ ἱμπεριαλιστικοῦ προγράμματος τῆς Γερμανίας ἐδυσχεραίνεται ἐκ τῆς τάσεως τῆς Ρωσίας, ἵνα ἐξασφαλίσῃ διέξοδον πρὸς τὸ αἰγαῖον πέλαγος καὶ τὴν μεσόγειον θάλασσαν διὰ τῶν παρὰ τὴν Κωνσταντινουπόλιν στενῶν τοῦ Βοσπόρου καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ ἐκ τῆς τάσεως τῆς Μ. Βρετανίας, ἵνα ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐδαφικὴν συνοχὴν μεταξὺ τοῦ Καρ καὶ τοῦ Καίρου, τοῦ Καίρου καὶ τῆς Καλκούτσας.

Πρόκειται περὶ ἀντιθέσεως ὑψίστης σπουδαιότητος μεταξὺ τριῶν Μ. Δυνάμεων, ἐκ τῶν ὁποίων οὐδεμία ἦτο διατεθειμένη νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν θέλησιν τῆς ἄλλης. Ἴνα ὅμως κατανοηθῆ καλύτερον ἢ χωρίζουσα τὰς τρεῖς Δυνάμεις ἀντίθεσις, εἶναι ἀνάγκη νὰ λάβωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν, ὅτι αὕτη λαβούσα τὴν ὑπόστασιν αὐτῆς ἐκ λόγων γεωγραφικῆς φύσεως ἐνισχύθη σημαντικῶς ἐκ τῶν οἰκονομικῶν ἀναγκῶν καὶ τάσεων τῶν τριῶν Δυνάμεων.

Τὸ ἱμπεριαλιστικὸν πρόγραμμα τῆς Γερμανίας Βερολίνου—Ἰσημερινὸς διὰ τῆς ἀπαλλαγῆς τῆς μητροπόλεως ἀπὸ τῆς γεωγραφικῆς συνθλίψεως καὶ τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς ἐπικοινωνίας τῆς μητροπόλεως μετὰ τῶν ἀποικιῶν κατατείνει κυρίως εἰς τὴν ἱκανοποίησιν τῶν οἰκονομικῶν ἀναγκῶν τῆς μητροπόλεως, αἵτινες ἐγεννήθησαν ἐκ τῆς καταπληκτικῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῆς συντελεσθείσης ταχείας προόδου ἐν τῇ βιομηχανίᾳ. Θὰ ἐδημιουργεῖτο ἀπὸ τοῦ Βερολίνου μέχρι τοῦ ἰσημερινοῦ ἐνιαῖος χῶρος ἀλληλεγγύως ἐξασφαλίζων τοὺς ὅρους τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς καταναλώσεως τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν: Ἐν αὐτῷ θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ ἐγκατάστασις τοῦ περισσεύματος τοῦ γονίμου πληθυσμοῦ τῆς μητροπόλεως, ἀνερχομένου ἐτησίως εἰς 800 χιλ. περίπου, ἀλλὰ καὶ θὰ ἐχρησίμευε συγχρόνως ὡς ἀγορὰ προμηθείας πρώτων ὑλῶν καὶ καταναλώσεως τῶν προϊόντων τῆς γερμανικῆς βιομηχανίας. Μετὰ τῆς ἀνάγκης ὅμως τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς οἰκονομικῆς αὐταρκείας ἀμέσως συνεδέετο καὶ ἡ ἐνίσχυσις τοῦ πολεμικοῦ στόλου τῆς Γερμανίας κατὰ τρόπον ἐγγυώμενον, ὅτι ὁ μέχρι τοῦδε κυρίαρχος τῶν θαλασσῶν δὲν θὰ τολμήσῃ νὰ διαταράξῃ τὴν ἐμπορικὴν ἐπικοινωνίαν. Τὰς θεμελιώδεις ταύτας γραμμάς τοῦ γερμανικοῦ προγράμματος ἱπαινίσσονται οἱ λόγοι τοῦ αὐτοκράτορος Γουλιέλμου τοῦ II «τὸ μέλλον ἡμῶν ἐπὶ τῶν ὑδάτων» καὶ τοῦ καθηγητοῦ τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Freiburg im Breisgau von Sultze—Gävernitz «ἐλεύθεραι αἱ θά-

λασσαι» καὶ «κατίστιασις ναυτικῆς ἰσορροπίας μεταξὺ περισσοτέρων θαλασσιῶν Δυνάμεων».

Κατὰ ταῦτα τὸ γερμανικὸν ἱμπεριαλιστικὸν πρόγραμμα Βερολίνου— Ἰσημερινὸς ἐμφανίζεται ὑπὸ νέον φῶς: Ἡ γερμανικὴ πολιτικὴ ἐπέκεινσα εἰς τὰς οἰκονομικὰς ἀνάγκας τῆς μητροπόλεως καὶ ἀκολουθοῦσα τὸ ἀξίωμα, «οὐ πᾶσι ἀνθρωπίνῃ δύναμις χρῆζει ἰσομεγέθους ἀντιρρόπου, ἵνα μὴ θάττον ἢ βράδιον ἐκτραπῆ εἰς ὑπεροψίαν καὶ ἰδιοποιήσεις», κατατείνει εἰς τὴν ἰσοτιμίαν πρὸς τὴν Ἀγγλίαν διὰ τῆς δημιουργίας ἀντιρρόπου κατὰ τῆς ἐμπορικῆς καὶ ναυτικῆς ὑπεροχῆς τῆς ἐν τῷ κόσμῳ. Ἡ Ἀγγλία ἀποστερομένη τοῦ δικαίωματος τῆς φρουρήσεως τῶν τροπικῶν χωρῶν καὶ τῶν παγκοσμίων ἐμπορικῶν συγκοινωνιῶν παρὰ τὸ Σουέξ καὶ διανενομένη μετὰ τῆς Γερμανίας τὴν κυριαρχίαν τῶν θαλασσῶν θὰ ὑπεβίβητο εἰς μίαν μεταξὺ περισσοτέρων παγκοσμίων Δυνάμεων ἀπὸ τῆς μονοπωλιακῆς καὶ προνομιούχου θέσεως, τὴν ὁποίαν εἶχε καταλάβει ἐν τῷ κόσμῳ.

Θὰ ἦτο ὅμως διατεθειμένη ἡ Ἀγγλία νὰ ἀνεχθῆ τὴν ἔκπτωσιν ἀπὸ τῆς προνομιούχου καὶ μονοπωλιακῆς θέσεως, τὴν ὁποίαν κατεῖχεν ἐν τῷ κόσμῳ; Θὰ ἦτο διατεθειμένη νὰ διανείμῃ μετὰ τῆς Γερμανίας τὴν ναυτικὴν καὶ τὴν ἐμπορικὴν ὑπεροχήν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀποκτήσει κατὰ τὴν μακρὰν αὐτῆς ἱστορικὴν σταδιοδρομίαν; Ἀνάμφιβόλως ὄχι. Ὁ ἐκ γενετῆς ὑπερήφανος λαός, ὁ μὴ γνωρίζων ἄλλα ὄρια εἰμὴ τὰ τοῦ ἡμετέρου πλανήτου, εἰς τὰ γερμανικὰ δόγματα «ἐλεύθεροι αἱ θάλασσαι» καὶ «ἰσορροπία μεταξὺ περισσοτέρων θαλασσιῶν Δυνάμεων» ἀντέταξεν «ἡ θάλασσα εἶναι ἐπιταία καὶ ἀδιαίρετος ἕνα μόνον καὶ οὐχὶ περισσοτέρους δυναμένη νὰ ἔχη κυρίους» καὶ «ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ ἢ θὰ διατηρήσωμεν καὶ ἐδραιώσωμεν τὴν ἡγεμονίαν ἡμῶν ἐπὶ τῶν θαλασσῶν, ἢ θὰ ἀπολέσωμεν αὐτήν, νὰ διανείμωμεν ὅμως μετὰ τῆς Γερμανίας δὲν δυνάμεθα». Ἀλλὰ καὶ κατὰ τρόπον περισσότερον ἔμπρακτον ἡ ἀγγλικὴ πολιτικὴ οὐδενὸς ἐφρίσθη μέσου πρὸ τοῦ πολέμου ἱκανοῦ νὰ καταστήσῃ ἀβλαβῆ τὸν ἐπικίνδυνον ἀνταγωνιστὴν ἐν τῷ διεθνῇ ἐμπορίῳ, τῷ βιομηχανικῷ ἀνταγωνισμῷ καὶ τῇ προσπαθείᾳ πρὸς κτήσιν ἀποικῶν ὑπερθαλασσιῶν.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἱμπεριαλιστικὸν πρόγραμμα τῆς Ρωσίας, τῆς διεόδου δηλ. πρὸς τὸ αἰγαῖον πέλαγος διὰ τοῦ Βοσπόρου καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου, ὑπέκειτο βίσις οἰκονομική: Τὸ ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον τῆς Ρωσίας καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἡ ἐξασφάλις τῆς πίστεως εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐξηρατάτο ἐκ τῆς ἐξαγωγῆς τῶν σιτηρῶν. Τὰ 2/3 δὲ τῆς παραγωγῆς εἰς σιτηρὰ ἔπρεπε νὰ ἀκολουθήσῃσιν τὴν διὰ τοῦ Βοσπόρου καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου ὁδόν, ἐφ' ὅσον οἱ τόποι τῆς παραγωγῆς εὐρίσκονται κυρίως ἐν τῇ Οὐκρανίᾳ. Ἀνεξαρτήτως ὅμως τῆς ἀνάγκης τῆς ἐξαγωγῆς τῶν σιτηρῶν κατὰ προτίμησιν διὰ τῆς ὁδοῦ τοῦ Βοσπόρου καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου, αἱ ἐμπορικαὶ σχέσεις μεταξὺ τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ρωσίας διήνοιξαν νέον ῥήγμα εἰς τὰς πολιτικὰς σχέσεις τῶν δύο Δυνάμεων. Ἡ Ρωσία ἐπέκειντο ἀπέναντι τῆς Γερμανίας πρὸ τοῦ πολέμου τὴν θέσιν ἀποικίας, ἐφ' ὅσον ἐδέχτο τὸ 2/3 τῆς γερμανικῆς παραγωγῆς

εις βιομηχανικά προϊόντα, εις ἀντίλλαγμα δὲ ἐξήγεν εἰς τὴν Γερμανίαν τὸ 1/3 τῆς παραγωγῆς αὐτῆς εἰς πρώτας ἔλας. Κατὰ τὴν προσπάθειάν της ὅμως ἡ Ρωσία, ἵνα ἀπαλλαγῇ τῆς οἰκονομικῆς κηδεμονίας καὶ ἐξαρτήσεως τῆς Γερμανίας διὰ τῆς δημιουργίας μεγάλης βιομηχανίας, ἐκαλύετο κυρίως ἐκ τῆς ὑπισταμένης ἀπὸ τοῦ ἔτους 1894 ἐμπορικῆς συνθήκης, τὴν ὁποίαν ἐχαρρακτήρισαν οἱ ἴδιοι οἱ Ρῶσοι ὡς γεγονός ἀτυχεστότερον τοῦ πολέμου ἐναντίον τῆς Ἰαπωνίας.

Ἐκ τῆς ἐξέτασεως ἀπὸ γεωγραφικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἀπόψεως τῶν αἰτίων, ἀίνα προεκάλεσαν τὸν παγκόσμιον πόλεμον, ἀπεκαλύφθη ἓν μόνον σημεῖον συγκρούσεως τῶν συμφερόντων τῶν κεντρικῶν Δυνάμεων καὶ τῆς Ρωσίας, ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἐκ τῆς ἐρεῦνης τῶν αἰτίων τοῦ πολέμου ἀπὸ ἐθνοφυλετικῆς ἀπόψεως θὰ προέλθωσιν εἰς φῶς περισσότερα τοῦ ἐνός σημεῖα συγκρούσεως τῶν συμφερόντων τῆς κραταιᾶς Δυνάμεως τοῦ βορρᾶ καὶ τῶν κεντρικῶν Δυνάμεων, ἰδίως δὲ τῆς ἀψβουργικῆς μοναρχίας, τὰ ὁποῖα ἐνισχύουν τὴν εἰς λόγους γεωγραφικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἀφειλομένη ἀντίθεσιν.

Ἀπὸ τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ἥτις πρώτη εὐηγγελίσθη ἀνὰ τὸν κόσμον τὴν ἀρχὴν τῶν ἐθνοτήτων, ἡ ὅλη ἱστορικὴ ἐξέλιξις δεσπόζεται ὑπὸ τῆς τάσεως πρὸς ἀποκατάστασιν κρατῶν ἐθνικῶν. Ἀποτέλεσμα δὲ τῆς πραγματοποιήσεως τῆς τάσεως ταύτης ἐπῆρξεν τὸ γεγονός, ὅτι ἀνοχομένον τοῦ παρόντος αἰῶνος ὄλαι σχεδὸν αἱ εὐρωπαϊκαὶ Δυνάμεις εἶναι προῖον νομίμου γάμου μεταξὺ μιᾶς κυρίας ἐθνότητος καὶ ἐνός κράτους. Κατ' ἐξαιρέσειν ἢ κατ' ἐξοχὴν χριστιανικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἀψβουργικὴ μοναρχία ἀποτελοῦσα προσβολὴν κατὰ τῆς ἐθνικῆς ἰδέας τῶν νεωτέρων χρόνων ἦτο προῖον γάμου μηχανικῶς μεταξὺ ἐνός κράτους καὶ ἐννέα διαφόρων ἐθνῶν.

Τὴν πελύμορφον ἐθνολογικὴν σύνθεσιν τῆς ἀστροσυγγενικῆς μοναρχίας ἐξεμεταλλεύθη ἡ Ρωσία ἀπὸ δύο ἀπόψεων συγχρόνως, τῆς ἐθνικῆς καὶ τῆς φυλετικῆς:

Ἡ Ρωσία ἐν ὀνόματι τῆς ἀρχῆς τῶν ἐθνοτήτων ἐγκαλεῖ τὴν ἀψβουργικὴν μοναρχίαν διὰ τέσσαρα περίπου ἑκατομ. Οὐκρανοῦς, οἵτινες διεβίουν ἐν τῷ κράτει της, ἐν τῇ Γαλικίᾳ, ἐνθα ἐπισήμως ἐκαλοῦντο Ρουτένοι. Κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ ἔτους 1912 ἔγραψεν ἡ Novoje Vremja: «δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν, ὅτι τέσσαρα ἑκατομμύρια Ρώσων διαβιοῦσιν ὑπὸ σκληρὰν ξενικὴν δουλείαν». Ἀλλὰ καὶ ἡ Αὐστρία ἀντιστρέφουσα τοὺς ὅρους, τὴν αὐτὴν δὲ ἐπικαλουμένη ἀρχὴν τῶν ἐθνοτήτων πολυειδῶς πιρῶσεν πράγματα εἰς τὴν Ρωσίαν ὑπὸ τὰς ἀκολούθους περιστάσεις: Οἱ Οὐκρανοὶ—συνεποσοῦντο ἐν Ρωσίᾳ εἰς 29 ἑκατομ., μετὰ δὲ τῶν Οὐκρανῶν τῆς Γαλικίας εἰς 33 ἑκατομ.—ἐνωθέντες μετὰ τῆς Ρωσίας πρὸ 250 περίπου ἐτῶν μετὰ αὐτοτελῆ ἱστορικὴν σταδιοδρομίαν καὶ αὐτόνομον πολιτικὸν βίον διετέλουν παρὰ τὴν ρωσοποιητικὴν πολιτικὴν, τὴν ὁποίαν μετῆλθον ἔκτοτε αἱ ρωσικαὶ κυβερνήσεις, εἰς χαλαρὴν σχέσιν πρὸς τὸν ἄρχοντα λαόν, τοὺς μεγάλους Ρώσους, ὑπὸ τῶν ὁποίων ἐκαλοῦντο οἱ Οὐκρανοὶ πρὸς διάκρισιν μικροῖ

Ρῶσοι. Μετὰ συμβίωσιν ἐνὸς περίπου τετάρτου χιλιετηρίδος τῶν μεγάλων καὶ τῶν μικρῶν Ρώσων, τῶν Ρώσων καὶ τῶν Οὐκραινῶν, ἦτο ἀμφίβολον, ἂν οἱ Οὐκρανοὶ εἶχον ἐθνικὴν συνείδησιν ρωσικὴν ἢ οὐκρανικὴν. Τὴν ἀμφιβολίαν δὲ ταύτην συμεριζόμενον τὸ ἀνώτατον ἐπιστημονικὸν σωματεῖον τῆς Ρωσίας, ἡ ἀκαδημία τῶν ἐπιστημῶν τῆς Πετρούπολεως, ἀπεφάνθη κατὰ τὸ ἔτος 1905, ὅτι ὁ καρπὸς τῆς ἱστορικῆς συμβίωσης τῶν δύο λαῶν δὲν ὑπῆρξεν ἢ δημιουργία κοινῆς καὶ ἐνιαίας γλώσσης. Τὸ γεγονός τοῦτο ἐξεμεταλλεύθη ἡ Αὐστρία ὑποκινήσασα καὶ ἐνισχύσασα διὰ τῶν Οὐκραινῶν τοῦ ἰδίου αὐτῆς κράτους, τῶν Ρουτένων τῆς Γαλικίας, τὴν ἐθνικὴν κίνησιν τῶν Οὐκραινῶν τῆς Ρωσίας. Ἡ Γαλικία ἀπέβη ἡ ἑστία τῆς ἐθνικῆς κινήσεως, θὰ ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ τὸ Πεδεμόντιον τῶν Οὐκραινῶν. Ἰδιαιτέρως δὲ ἡ παραχώρησις ὑπὸ τῆς Αὐστρίας πολιτικῶν ἐλευθεριῶν εἰς τοὺς ἐν τῷ κράτει τῆς διαβιούσας Οὐκρανοὺς ἔμελλε νὰ ἀσκήσῃ γοητείαν ἐπὶ τοὺς ἐκείθεν τῶν αὐστριακῶν συνόρων Οὐκρανοὺς τῆς Ρωσίας, οἵτινες κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ ἔτους 1905 προῆλθον εἰς τὸ μέσον μετὰ ἀξιώσεων πρὸς αὐτονομίαν—εἶναι ἡ κίνησις ἢ ἄλλως γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα μαζεπικὴ.

Ἐξ ὧσων ἐλέχθησαν μέχρι τοῦδε περὶ τοῦ οὐκρανικοῦ ζητήματος, καταφαίνεται, ὅτι τοῦτο ὑπῆρξεν εἰς τὰς χεῖρας τῆς Ρωσίας ἀπίστομον ἔϊφος, τοῦ ὁποίου ἡ ὀξύτερα οἰκμὴ στρέφεται ἐναντίον τοῦ ἰδίου αὐτῆς στήθους. Διότι, ἐνῶ ἡ Αὐστρία ἐκ τῆς ἀνακινήσεως τοῦ οὐκρανικοῦ ζητήματος ἀπειλεῖται ἐν σημείῳ ἀκινδύνῳ κατὰ τὰ κράσπεδα τοῦ κράτους της, ἐν τῇ Γαλικίᾳ, ἡ Ρωσία διακινδυνεύει εἰς σημεῖον καίριον αὐτὴν τὴν ὑπαρξίν καὶ τοὺς ὅρους τῆς αὐτοσυντηρήσεώς της, ἐὰν λάβωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν, ὅτι ὁ δρόμος τῆς Ρωσίας πρὸς τὴν μαύρην θάλασσαν ἀποφραίσσεται ὑπὸ τῆς Οὐκρανίας καὶ ὅτι ἡ Οὐκρανία εἶναι ὁ κατ' ἐξουχίαν τόπος τῆς ρωσικῆς παραγωγῆς. Πρόκειται κατὰ ταῦτα περὶ σπουδαίας ἀντιθέσεως μεταξὺ τῶν δύο ἀνατολικῶν Δυνάμεων ἴσως σπουδαιοτέρας τῆς ἀντιθέσεως, τὴν ὁποίαν συνηγήσαμεν ἐπὶ τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου κατὰ τὴν ἐξέτασιν τῶν αἰτίων τοῦ πολέμου ἀπὸ γεωγραφικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἀπόψεως, ὡς περὶ τούτου μαρτυροῦν οἱ ἐν τῇ βουλῇ λόγοι τοῦ ρώσου ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν Sossonow πρὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ πολέμου: Κατὰ Φεβρουάριον 1914 παρεπονείτο, ὅτι ἡ ἀνοχὴ ὑπὸ τῆς Αὐστρίας ὄρισμένων ἀντιρωσικῶν διαιθέσεων ἐν Γαλικίᾳ ἀπειλεῖ κώλυμα συμβροῦν εἰς τὴν ἀποκατάστασιν ἀγαθῶν σχέσεων μετὰ τῆς Ρωσίας.

Εἶναι ὅμως φυσικόν, ὅτι κατὰ λόγον τῆς συμμαχικῆς ἀλληλεγγύης καὶ τῆς κοινότητος τῶν συμφερόντων τῶν δύο κεντρικῶν Δυνάμεων ἡ μεταξὺ τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Αὐστρίας ἀντίθεσις ἐξ ἀφορηῆς τοῦ οὐκρανικοῦ ζητήματος εὐρυνθείσα ἀτέβη ἀντίθεσις μεταξὺ τῆς Ρωσίας ἀφ' ἐνὸς καὶ τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Αὐστρίας ἀφ' ἑτέρου: Εὐθύς μετὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου ὁ αὐτὸς γερμανὸς Rohrbach, εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλεται τὸ πρόγραμμα Βερολίνου—Βιγδάτη, ἢ Ἔλβας—Εὐφράτης ἀπήτησεν ὡς τὸν πραγματικὸν σκοπὸν τοῦ πολέμου ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ μετώπου τὴν ἀπόσπασιν τῆς

Οὐφρανία; ἀπὸ τῆς Ρωσίας, ἣτις θὰ εἶναι τὸ μόνον δραστικὸν μέσον, ἵνα κολοβωθῆ ἡ δύναμις τῆς Ρωσίας καὶ ἀποτραπῆ ἀπὸ τῆς Εὐρώπης ὁ ἀπειλούμενος ὑπ' αὐτῆς κίνδυνος». Κατὰ Φεβρουάριον δὲ τοῦ ἔτους 1915 ὁ ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Ρωσίας Sossonow παρετήρηε ἐν τῇ βουλῇ, ὅτι ἡ ὑποστήριξις ὑπὸ τῆς Γερμανίας τῆς οὐκραϊνικῆς κινήσεως ἐν Γαλικίᾳ ἀπετέλεσε τὴν σπουδαιότεραν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ρωσία ἔσφερε τὸ ξίφος κατὰ τῆς Γερμανίας.

Ἄν ὅμως ἡ Ρωσία ὡς φορεὺς τῆς ἐθνικῆς ἰδέας ἀπειλῆ τὴν αὐστροουγγρικὴν μοναρχίαν ἐν σημείῳ ἐξωτερικῶν καὶ ἐποικισιῶν τοῦ κράτους της, ἐν τῇ Γαλικίᾳ, ὡς σηματοφόρος καὶ φορεὺς τῆς φυλετικῆς ἰδέας στρέφεται ἐναντίον αὐτῆς τῆς ὑπέρξεως τῆς αὐστροουγγρικῆς μοναρχίας, μετ' αὐτῆς δὲ καὶ ἐναντίον τῆς συμμάχου της Γερμανίας. Πρόκειται περὶ τοῦ πανσλαβισμού, ἢ τῆς ἄλλως λεγομένης πανσλαβιστικῆς κινήσεως.

Δὲν θὰ παρακολουθῆσωμεν τὴν ἐξέλιξιν τῆς πανσλαβιστικῆς κινήσεως, ἣτις ἀπὸ τοῦ 17 αἰῶνος ἀρχομένη διήλθε διὰ ποικίλων φάσεων. Ἐνδιαφέρει κυρίως ἡ τελευταία φάσις αὐτῆς, ἣτις χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ κριμαϊκοῦ πολέμου. Χαρακτηριστικὸν δὲ γνώρισμα τῆς τελευταίας φάσεως τοῦ πανσλαβισμού εἶναι τοῦτο κυρίως: ὅτι ἡ κίνησις ἐκτρέπεται ἀπὸ πανσλαβιστικῆς εἰς πανρωσικὴν. Ἡ Ρωσία δηλ. ἐν ὀνόματι τῆς φιλῆς κηρύσσεται ὑπέρμαχος καὶ ἀλληλέγγυος πρὸς τὰ μικρὰ σλαβικὰ κράτη τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου, τὴν Σερβίαν, τὴν Βουλγαρίαν καὶ τὸ Μαυροβούνιον, καὶ τοὺς σλαβικοὺς λαοὺς, οἵτινες ἔξω ἀλύτρωτοι ἐν τῇ ὀθωμανικῇ καὶ τῇ ἀψβουργικῇ μοναρχίᾳ, τοὺς Βουλγάρους, τοὺς Σέρβους, τοὺς Τσέχους, τοὺς Σλοβένους, τοὺς Σλοβάκους καὶ τοὺς Κροάτας, τοὺς ὁποίους ζητεῖ νὰ περιλίβῃ εἰς τοὺς κόλπους της ὡς ἡ μεγάλη μήτηρ. Ὡς ὁ καιὶ ἐξοχὴν δὲ ἐκπρόσωπος τῆς νέας μορφῆς, τὴν ὁποίαν προσέλαβεν ὁ πανσλαβισμὸς ἀπὸ τοῦ κριμαϊκοῦ πολέμου, πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὁ Danilewsky ἐν τῷ ἐκδοθέντι κατὰ τὸ ἔτος 1871 βιβλίῳ του «ἡ Ρωσία καὶ ἡ Εὐρώπη». Ὀλίγα βιβλία πολιτικοῦ περιεχομένου ἠσκησαν τοσαύτην ἐπίδρασιν, ὅσην τὸ βιβλίον τοῦ Danilewsky ἐπὶ τὸν ρωσικὸν λαὸν καὶ τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν του. Ἀπὸ τῆς ἐκδόσεώς του ἡ πανσλαβιστικὴ κίνησις, ἀντιπροσωπευομένη μέχρι τοῦδε ὑπὸ ἀνωτάτων ὑπαλλήλων τοῦ κράτους καὶ ὑποστηριζομένη ὑπὸ ἐθνικιστικῶν ἑταιρειῶν, ὡς ἡ περίφημος παλαιστίνειος ἑταιρεία, ἔρριψε βαθείας ὕψους: εἰσέδυσσε μέχρι τῶν κατωτάτων στρωμάτων τοῦ ὁμοιοῦ λαοῦ καὶ ἐπηρεάσασκε τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τοῦ κράτους μεταβληθεῖσα εἰς κράτος ἐν κράτει. Τὴν ἔμπρακτον δὲ ἐκδήλωσιν καὶ ἐφαρμογὴν τῆς κινήσεως ταύτης ἐπεξήσαμεν κατὰ δύο διευθύνσεις, ἐπὶ τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου καὶ τῆς ἀψβουργικῆς μοναρχίας. Εἶναι ὁμοῦ ἀνάγκη νὰ λάβωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν, ὅτι ὁ ρωσικὸς ὑπολογισμὸς ἔχει διάφορον ἀξίαν ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ ἀνεξάρτητα σλαβικὰ κράτη καὶ τοὺς ἀλύτρωτους σλαβικοὺς λαοὺς τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου καὶ τοὺς ἀλύτρωτους σλαβικοὺς λαοὺς τῆς αὐστροουγγρικῆς μοναρχίας. Τὰ ἀνεξάρτητα σλαβικὰ κράτη καὶ οἱ ἀλύτρωτοι σλαβικοὶ λαοὶ τῆς χερσονήσου

τοῦ Αἴμου εἶναι ἐγγύτεροι πρὸς τὴν Ῥωσίαν γεωγραφικῶς καὶ ἔχουν μετ' αὐτῆς κοινὴν τὴν ὁρθόδοξον χριστιανικὴν θρησκείαν. Οἱ ἀλύτρωτοι σλαβικοὶ λαοὶ τῆς αὐστρουγγρικῆς μοναρχίας τουναντίον ἔχουν τὴν θρησκείαν τῆς Ῥώμης, τὸ λατινικὸν ἄλφ' ἴβητον εἰς τὴν γραφήν, ἐπισκέπτονται τὰς σχολὰς τῆς δυτικῆς Εὐρώπης καὶ γενικῶς ἐξετράφησαν ὑπὸ τὴν πνοὴν πολιτισμοῦ ὑψηλοτέρου πνευματικὰ τέκνα διὰ τὸν λόγον τοῦτον τῆς Εὐρώπης, ἃν καὶ κατὰ σάρκα ἀδελφοὶ τῆς Ῥωσίας. Ἐντεῦθεν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξηγηθῇ, ὅτι τὰ σχέδια τῆς Ῥωσίας εὐωδῶθησαν μὲν ἐπὶ τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου, ἢ ἐπιτυχία ὅμως, τὴν ὁποίαν κατήγαγε μεταξὺ τῶν ἀλυτρώτων σλαβικῶν λαῶν τῆς αὐστρουγγρικῆς μοναρχίας, ὑπῆρξε περιορισμένη. Ἐπὶ τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου: Ἰδρύνεται κατὰ τὸ ἔτος 1872 ἰδίᾳ βουλγαρικῆ ἐθνοφυλετικῆ Ἐκκλησία, ἢ βουλγαρικῆ Ἐξαρχία· γίνεται ἡ προσπάθεια διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Ἀγίου Στεφάνου, ἣτις ἐπεσφράγισε τὸν μεταξὺ τῆς Ῥωσίας καὶ τῆς Τουρκίας πόλεμον τῶν ἐτῶν 1877—1878, πρὸς ἴδρυσιν μεγάλης Βουλγαρίας, τῆς ὁποίας τὰ πρὸς νότον ὄρια κατήρχοντο μέχρι τῶν πυλῶν τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῆς Καστορίας· ἐξασθενοῦται ἡ ἠθικὴ καὶ ἡ ὑλικὴ δύναμις τοῦ Οἰκοιμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τῶν ἄλλων ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς· καὶ τέλος ἡ ἀπὸ τῆς ἀναρρήσεως εἰς τὸν θρόνον τοῦ τσάρου Νικολάου τοῦ II ἔκδηλος προσπάθεια τῆς Ῥωσίας, ἵνα ἐξασφαλίσῃ τὴν συνεννόησιν καὶ τὴν συνεργασίαν τῶν σλαβικῶν κρατῶν τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου, τῆς Βουλγαρίας, τῆς Σερβίας καὶ τοῦ Μυροβουνίου, εὐωδῶθησα ἀπέληξεν εἰς τὴν βιλζανικὴν συμμαχίαν κατὰ Μίρτιον τοῦ ἔτους 1912. Ἐπὶ δὲ τῆς αὐστρουγγρικῆς μοναρχίας: Ἡ ἐθνικιστικὴ κίνησις τῶν Τσέχων, οἵτινες ἀνήρχοντο εἰς 9 περίπου ἑκατομ. καὶ τῶν συγγενῶν πρὸς τοὺς Σέρβους σλαβικῶν λαῶν, τῶν Κροατῶν, τῶν Σλοβένων καὶ τῶν Σλοβάκων, οἵτινες συμποσούμενοι εἰς 7 περίπου ἑκατ. κατήρχον ἐπὶ ἐδάφους τῆς αὐστρουγγρικῆς μοναρχίας συνεχόμενου μετὰ τοῦ ἐδάφους τοῦ ἐλευθέρου σερβικοῦ κράτους, ἐξεπορεύθη ἐκ τῶν ἰδίων τῶν Τσέχων ἐν τῇ Τσεχοσλοβακίᾳ καὶ τοῦ ἐλευθέρου σερβικοῦ κράτους διὰ τοὺς συγγενεῖς πρὸς τοὺς Σέρβους σλαβικοὺς λαοὺς τῆς αὐστρουγγρικῆς μοναρχίας ἰδίως ἀπὸ τῆς προσαρτήσεως τῆς Βοσνίας καὶ τῆς Ἑρζεγοβίνης ὑπὸ τῆς Αὐστρίας κατὰ τὸ ἔτος 1908 καὶ τῶν νικῶν τῶν Σέρβων κατὰ τῶν Τυρκῶν καὶ τῶν Βουλγάρων κατὰ τὰ ἔτη 1912 καὶ 1913: Ἡ ἐθνικιστικὴ κίνησις τῶν Τσέχων ἐν τῇ Τσεχοσλοβακίᾳ ἐξήφθη μέχρι τοῦ βιθμοῦ τοῦ πυρετοῦ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1908. Αἱ δὲ ἐθνικαὶ βλέψεις τῶν Σέρβων ἀπὸ τοῦ ἔτους 1913 συνεχεντρώθησαν ἀποκλειστικῶς ἐπὶ τῆς αὐστρουγγρικῆς μοναρχίας κατὰ τὸ δοθὲν σύνθημα ὑπὸ τοῦ σέρβου πρωθυπουργοῦ Νονακowitz ἐν τῇ βουλῇ: «Ἀπὸ τοῦ Τιμὸς μέχρι τοῦ ἁδριατικοῦ πελάγους καὶ ἀπὸ τοῦ Ἀξιοῦ ποταμοῦ μέχρι τῆς Καρινθίας παρὰ τοὺς πρόποδας τῶν Ἄλπεων. Ἐν τούτοις ὅμως· ὑπάρχουν σαφεῖς καὶ ἀναμφισβήτητοι ἐνδείξεις πείθουσαι, ὅτι οἱ κατὰ τὴν ἀψβουργικὴν μοναρχίαν οἰκοῦντες σλαβικοὶ λαοὶ ἐνεθαρρύνθησαν καὶ ἐνισχύθησαν εἰς τὴν κίνησιν ταύτην ὑπὸ τῆς παν-

σλαβιστικῆς Ρωσίας. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης θὰ ἠδύνατό τις νὰ συμφωνήσῃ πρὸς τὴν παραστατικὴν ἐξοικονομὴν τῆς σχέσεως τῆς πανσλαβιστικῆς Ρωσίας πρὸς τοὺς κατὰ τὸ αὐστροουγγρικὸν κράτος οἰκοῦντας σλαβικοὺς λαοὺς τὴν γενομένην ὑπὸ τοῦ γερμανοῦ ἱστορικοῦ Friedrich Meinecke: «Οἱ Τσέχοι καὶ οἱ Σέρβοι ἴπτανται ὡς δύο ὑποβρύχια πρὸ τοῦ πεπαλαιωμένου πολεμικοῦ σκάφους τῆς Αὐστρίας, ὅπισθεν ὅμως τῶν ὑποβρυχίων τούτων ἴσταιται ἄλλο πολεμικὸν σκάφος μὲ τηλεβόλα μεγάλης ὀγκῆς, ἡ Ρωσία».

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω λεχθέντων περὶ τοῦ ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ πανσλαβισμού ἐμπνεομένου φυλετικοῦ προγράμματος τῆς Ρωσίας καταφαίνεται, διὰ τῆς ἐπιρροῆς τοῦ ἐπεδιώκετο ἢ ἐνίσχυται τῆς ἐπιρροῆς τῆς Ρωσίας ἀπὸ τοῦ αἰγαιίου πελάγους μέχρι τοῦ Διόντου, τῆς Πράγας καὶ τῆς Τεργέστης, ἐφ' ὅσον ἡ τσεχικὴ καὶ ἡ σερβοσλοβενικὴ ἐθνότης ὡς δύο ἐκτεταμένοι βραχίονες φθάνουν μέχρι τῶν Ἄλπεων, τῆς καρδίας τῆς Εὐρώπης. Ἐκ τῆς ἐπικρατήσεως ὅμως τοῦ προγράμματος τούτου ἠπειλοῦντο ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Γερμανία συγχρόνως. Ἡ Αὐστρία ἠπειλεῖτο εἰς αὐτὴν τὴν ὑπαρξίν της: διὰ τῆς συμπτύξεως τῶν ἀνεξαρτήτων σλαβικῶν κρατῶν τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου, τῆς Σερβίας, τοῦ Μαυροβουνίου καὶ τῆς Βουλγαρίας, ἐδημιουργεῖτο φραγμὸς ἐγκάρσιος διήκων ἀπὸ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς καὶ ἀποφύσσων τὴν πρὸς τὴν θάλασσαν τοῦ αἰγαιίου διέξοδον· ἐκ δὲ τῆς ἀποσπάσεως τῶν Τσέχων καὶ τῶν συγγενῶν πρὸς τοὺς Σέρβους σλαβικῶν λαῶν τῆς αὐστροουγγρικῆς μοναρχίας θὰ ἐπήρχετο ἡ πλήρης διάλυσις καὶ ἀποσύνθεσις αὐτῆς. Ὁ κίνδυνος ὅμως τῆς αὐστροουγγρικῆς μοναρχίας μοιραίως συνεπήγετο καὶ τῆς Γερμανίας τὸν κίνδυνον, διότι αἱ τύχαι τῶν δύο κρατῶν ἦσαν στενῶς συνυφασμένοι ὄχι μόνον ἐκ τῆς κοινότητος τῶν συμφερόντων, τὴν ὁποίαν ἐδημιούργει τὸ πρόγραμμα τῆς πρὸς ἀνατολὰς προωθήσεως, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ εὐρωπαϊκῆς ἀπόψεως ἐκ τῆς ἀνάγκης τῆς ἀμοιβαίας προστασίας: Ἐκ τῆς συμπτύξεως τῶν ἀνεξαρτήτων σλαβικῶν κρατῶν τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου καὶ τῆς ἀποσπάσεως τῶν σλαβικῶν λαῶν, οὔτινες ἔξω ἀλύτρωτοι ἐν τῇ αὐστροουγγρικῇ μοναρχίᾳ, ἠπειλεῖτο ἐνδιάμεσον μέλος τῆς χερσαίας γεφύρας, ἣτις ἔφερεν ἀπὸ τοῦ Βερολίνου πρὸς τὴν Βαγδάτην τὴν σπουδαιότητα δέ, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἡ Αὐστρία πρὸς προκλίψιν τῆς Γερμανίας ἀπὸ ἀνατολῶν, οὐδεὶς ἄλλος ἐξῆρε παραστατικώτερον τοῦ Bismarck ἐν λόγῳ αὐτοῦ ἐκφωνηθέντι ἐν τῇ γερμανικῇ βουλῇ κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς βουλγαρικῆς κρίσεως, ἐν τῷ ὁποίῳ πρὸς τοὺς ἄλλοις πᾶρετηροῦντο τὰ ἑξῆς: «Ἡ διατήρησις τῆς αὐστροουγγρικῆς μοναρχίας ἐν Εὐρώπῃ ὡς κραταιᾶς καὶ ἀνεξαρτήτου μεγάλης Δυναμείως ἀποτελεῖ ἀνάγκην διὰ τὴν Γερμανίαν πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς εὐρωπαϊκῆς ἰσορροπίας. Χάριν δὲ τῆς διατηρήσεως τῆς εὐρωπαϊκῆς ἰσορροπίας δύνατοί τις ἐλαφρᾶ τῇ συνειδήσει νὰ διακινδυνεύσῃ τὴν εἰρήνην τῆς χώρας, ὅταν παραστῇ ἀνάγκη πρὸς τοῦτο»

Αἱ ἀπειλούμεναι ὅμως εἰς αὐτὴν τὴν ὑπαρξίν των κεντρικαὶ Δυναμείαι ἐκ τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ φυλετικοῦ προγράμματος τῆς Ρωσίας

ἀναλαμβάνουσι ἐν κοινοπραξίᾳ στίσις ἐπιθετικὴν ἐμφανιζόμενα ὡς οἱ ὑπέρμαχοι τοῦ ἀπειλουμένου πολιτισμοῦ τῆς δυτικῆς Εὐρώπης ἐκ τῆς προωθήσεως τοῦ σλαβισμοῦ μέχρι τῆς καρδίας αὐτῆς. Συγκεκριμένως αἱ κεντρικαὶ Δυνάμεις ἐν τῇ ἐπιθετικῇ στάσει αὐτῶν ἐναντίον τοῦ σλαβισμοῦ ἐπελαλοῦντο, πλὴν τοῦ γεγονότος, ὅτι οἱ σλαβικοὶ λαοὶ τῆς αὐτορρουγγικῆς μοναρχίας ἔχουν ἐκτραπῆ διὰ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς δυτικῆς Εὐρώπης καὶ τῆς θρησκείας τῆς Ρώμης, τὸ ἐπιχείρημα, ὅτι οἱ κατὰ τὰ δυτικὰ κράσπεδα τῆς Ρωσίας, παρὰ τὴν ἀνατολικὴν θάλασσαν, κατοικοῦντες λαοὶ ἔχουν πολιτισμόν, ὅστις ἐξαλλάσσων ἀπὸ τοῦ ρωσικοῦ προσεγγίζει πρὸς τὸν εὐρωπαϊκὸν πολιτισμόν. Αἱ φινικαὶ καὶ αἱ βαλτικαὶ ἐθνότητες ἔχουν ἀποδεχθῆ τὴν προτεσταντικὴν θρησκείαν, ἡ γῶρα αὐτῶν ὑπῆρξεν ἀρχικῶς ἀποικία γερμανικῆ καὶ σουηδικῆ, εἰς δὲ τὴν ἀνωτέραν κοινωνικὴν τάξιν αὐτῶν ἀποτελοῦν οἱ Γερμανοὶ ἐν ταῖς βαλτικαῖς χώραις συμποσοῦμενοι εἰς 165 χιλ. περίπου καὶ οἱ Σουηδοὶ ἐν Φινλανδίᾳ συμποσοῦμενοι εἰς 360 χιλ. περίπου ἀναλογίαν οὐχὶ ἐγκαταφρόνητον. Ἡ αὐτὴ ὑπεροχὴ ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν πολιτισμόν τοῦ κυριάρχου λαοῦ ἀποδίδεται εἰς τοὺς Πολωνοὺς τοὺς ζῶντας ἐντὸς τοῦ ρωσικοῦ κράτους. Περὶ δὲ τῶν Οὐκρανῶν ὑποστηρίζεται, ὅτι, ἂν καὶ συνδέονται μετὰ τῶν Ρώσων διὰ τῆς ὀρθοδόξου θρησκείας, εἰς παλαιότερας ἐποχὰς συνέπραξαν μετὰ τῶν Πολωνῶν μᾶλλον παρὰ μετὰ τῶν Ρώσων.

Κατὰ ταῦτα αἱ κεντρικαὶ Δυνάμεις παρουσιαζόμενα ὡς ὑπέρμαχοι τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ ὑποστηρίζουν, ὅτι ἡ ἐνότης τῆς σλαβικῆς φυλῆς διακόπτεται ὑπὸ ὀροθετικῆς γραμμῆς χωριζούσης τὴν Εὐρώπην ἀπὸ τῆς Ρωσίας ἀπὸ ἀπόψεως διαφορᾶς πολιτισμοῦ. Τὸ ὄριον δὲ τοῦτο δὲν συμπίπτει μὲ τὰ πολιτικὰ ὅρια τῆς Ρωσίας, ἀλλὰ διέρχεται ἐντὸς αὐτῆς ἀκολουθοῦν τὴν γραμμὴν λευκὴ θάλασσα—ἔλη Rokitno—Λόν. Αἱ χώραι αἱ κείμεναι δυτικῶς τῆς γραμμῆς ταύτης ἀνήκουν ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὴν Εὐρώπην, ὡς μαρτυρεῖ ἐναντίον τῶν φυλετικῶν ἀποδείξεων ἡ πολιτιστικὴ αὐτῶν κατάστασις. Ὁ πρῶτος δέ, ὅστις διηκρόνησε τὰς ἀπόψεις ταύτας τῶν κεντρικῶν Δυνάμεων, εἶναι ὁ περίφημος ἰδρυτὴς τῆς νεωτέρας γερμανικῆς ἱστοριογραφίας Karl Lamprecht ἐν διαλέξει αὐτοῦ γενομένῃ ἐν Λιψία κατ' Αὐγουστον 1914: «Ἡμεῖς οἱ Γερμανοὶ καὶ οἱ δυτικοὶ Σλάβοι—Τσέχοι, Πολωνοὶ, Νοτιοσλάβοι—ἀνήκομεν εἰς τοὺς εὐρωπαϊκοὺς λαοὺς, οἵτινες ἔξετραφθησαν μὲ τὰ πνευματικὰ καὶ τὰ ὕλικα προϊόντα τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Ρώμης. Ἀναμφιβόλως δὲ ἡ κοινότης αὕτη τοῦ λατινικοῦ πολιτισμοῦ δημιουργεῖ μεταξὺ τῶν Γερμανῶν καὶ τῶν δυτικῶν Σλάβων σχέσιν, ἥτις δὲν ὑφίσταται μεταξὺ τῶν δυτικῶν Σλάβων καὶ τῶν Ρώσων».

Ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῶν αἰτίων τοῦ πολέμου ἀπὸ γεωγραφικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἀπόψεως ἐξηκριβώθη, ὅτι τὸ ἱμπεριαλιστικὸν πρόγραμμα τῶν κεντρικῶν Δυνάμεων, τῆς προωθήσεως πρὸς ἀνατολὰς, διεστανρωτο μετὰ τοῦ ἱμπεριαλιστικοῦ προγράμματος τῆς Ρωσίας, τῆς διεξόδου πρὸς τὸ αἰγαῖον πέλαγος διὰ τοῦ Βοσπόρου καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου, καὶ ὅτι τὸ σημεῖον τῆς συναντήσεως αὐτῶν ἴητο ἡ πρωτεύουσα τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους.

Ἐκ τῆς ἐξέτισσεως τῶν αἰτίων τοῦ πολέμου ὑπὸ ἀπόψεως ἐθνοφυλετικῆς εὐρύνεται ἡ ἐπιφάνεια τῆς συγκρούσεως τῶν συμφερόντων τῆς Ρωσίας καὶ τῶν κεντρικῶν Δυνάμεων: Περιλαμβάνει τὴν χρυσόνησον τοῦ Αἴμου καὶ πρὸς δυσμὰς ζώνην, ἣτις ἀφορίζεται πρὸς ἀνατολὰς μὲν ὑπὸ τῆς γραμμῆς λευκῆ θάλασσα—ἔλη Rokitno—Λόν, πρὸς δυσμὰς δὲ ὑπὸ τῆς γραμμῆς ἐκβολαὶ τοῦ Βιστονῆ ποταμοῦ—βοημικὰ δάση—Ἄλπεις—ἀδριατικὸν πέλαγος. Ἐἰ ἀμφοτέρων τῶν ζωνῶν ταύτων ἐγγίσει ἀξιώσεις ἢ Ρωσία ἐν ὀνόματι τῆς φυλῆς· αἱ κεντρικαὶ Δυνάμεις ἐγγίθουν ἀξιώσεις ἐπὶ μὲν τῆς χρυσόνησον τοῦ Αἴμου ἐκ τῆς ἀνάγκης τῆς προωθήσεως πρὸς ἀνατολὰς, ἐπὶ δὲ τῆς δευτέρας ζώνης ἐν ὀνόματι τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἑσπερίας Εὐρώπης.

Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν μέχρι τοῦδε λεχθέντων περὶ τῶν αἰτίων τοῦ πολέμου ὑπὸ ἐθνοφυλετικῆς ἀπόψεως εἶναι ἀνάγκη νὰ προστεθῶσι τὰ ἑξῆς:

Ἡ δεικτὴ Εὐρώπη περιλαμβάνει τὰ ὀριμώτερα κράτη τοῦ εὐρωπαϊκοῦ συστήματος ὡς πρὸς τὴν ἀντιπυξίν πολιτισμοῦ ὑψηλοτέρου καὶ τὴν γεωγραφικὴν ἐξιστάθειαν. Ἐν ταύτοις συναντῶμεν καὶ ἐνταῖθα δύο περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας τμήματα ξενῶν λαῶν στεγάζονται εἰς ξένα κράτη—πρόκειται περὶ τῶν δύο παραρρητίων ἑπαρχιῶν τῆς Ἀλσαιτίας καὶ τῆς Λωρραίνης καὶ τῶν ἀλυτρώτων Ἰταλῶν ἐν τῇ Γεργέστη καὶ τῷ Τυρόλω. Ἀμφοτέροι αἱ περιπτώσεις αὗται τῆς Irredenta ἐγένοντο ἀφορμαὶ προστριβῶν καὶ ἐχθρότητος μεταξὺ τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Ἰταλίας.

Αἱ δύο παραρρητίαι ἑπαρχίαι ἀποτελέσασαι ἐν τῷ παρελθόντι διαρκῆ ἀφορμὴν ἐχθρότητος μεταξὺ τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Γερμανίας ὑπὸ τοῦ ἔτους 1871 διετέλουν ὑπὸ τὴν γερμανικὴν κυριότητα. Ἐντεῦθεν εἶναι δυνατόν νὰ ἐξηγηθῇ ἡ ἀσυμβίβαστος διαφορὰ τῶν ἀπόψεων, αἵτινες ἐπικράτουν ἐκατέρωθεν ἀναφορικῶς πρὸς τὴν γεωγραφικὴν θέσιν καὶ τὴν ἀναλογίαν τοῦ πληθυσμοῦ τῶν δύο ἐπαρχιῶν: Κατὰ τοὺς Γερμανοὺς ἡ ἀναλογία τοῦ γαλλικοῦ πληθυσμοῦ ἐν ταῖς δύο ἐπαρχίαις μόλις ὑπερβαίνει τὸ 1/7 τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ αὐτῶν, τὸ φυσικὸν ὄριον τῆς Γερμανίας εἶναι τὰ Βόσγια ὄρη, ὁ δὲ Ρήνος ποταμὸς ἐξ ὀλοκλήρου γερμανικός· κατὰ δὲ τοὺς Γάλλους ἡ ἀναλογία τοῦ γερμανικοῦ πληθυσμοῦ ἐν ταῖς δύο ἐπαρχίαις ἀνέρχεται εἰς τὸ 1/10 τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ, τὸ φυσικὸν δὲ ὄριον τῆς Γερμανίας εἶναι ὁ Ρήνος ποταμὸς καὶ οὐχὶ τὰ Βόσγια ὄρη. Ὅπως δὴποτε ὅμως καὶ ἂν ἔγη τὸ πρᾶγμα, ἡ τάσις τῆς Γαλλίας πρὸς ἀντεκδίκησιν διὰ τὸν πόλεμον τῶν ἐτῶν 1870—1871 καὶ πρὸς ἀνάκτησιν τῶν δύο παραρρητίων ἑπαρχιῶν ἀπέτελεσε πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου τὴν σπουδαιότεραν ἀφορμὴν τῆς ἐχθρότητος μεταξὺ τῶν δύο κρατῶν, ἣτις βαθυτάτα εἰσέδυσσε καὶ εἰς τοὺς λαοὺς αὐτῶν ἐπηρεάσασα τὴν δημοσίαν γνώμην: Εἶναι ἀληθές, ὅτι μερὶς τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ ἦτο κεκηρυγμένη ὑπὲρ τῆς λήθης τοῦ παρελθόντος. Ἡ μερὶς ὅμως αὕτη ἀπετελετὶ ἀήμιαντον μειονότητα. Ἡ πλειονότης τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ συνεμερίζετο τὰς ἀπόψεις, τῶν ὁποίων διεργονεὺς ἐγένετο ὁ Ernest Renan ἐν ἐπιστολῇ γραφείῳ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ γαλλογερμανικοῦ πολέμου τῶν ἐτῶν 1870-1871 καὶ ἀπευθυνομένη πρὸς τὸν David Strauass: «Ἄς τεματισθῇ ἐπὶ τέλους ἡ δυσάρεστος δι' ἡμᾶς ὑπόθεσις, ἔστω καὶ διὰ τῆς παραχωρήσεως τῆς Ἀλσαιτίας καὶ τῆς Λωρραίνης. Θὰ ἐπακολουθήσῃ ὅμως τὴν εἰρήνην μῖσος μέχρι θανάτου, ἀκατάπαντοι προπαρρασκευαί, συμμαχία μετὰ τοῦ πρώτου τυχόντος καὶ ἀπεριόριστος ὑποχωρητικότης εἰς τὰς ρωσικὰς ἀξιώσεις. Εἷς μόνος σκοπὸς καὶ ἐν μόνον ἐλατήριον τοῦ βίου ἡμῶν: ἀγὼν ἐξοντωτικὸς ἐναντίον τῆς γερμανικῆς φυλῆς».

Οἱ Ἴταλοί, ἐάν ἐξιμῆσομεν τὴν νῆσον Μάλτα, αὐτὴς διὰ τὴν ἐπὶ τὴν ἀγγλικὴν κατοχὴν, εἶχον ἀλυτρώτους κατὰ τὸν διεθνῆ νόμον πρὸς δυσμάς εἰς βίρος τῆς Γαλλίας ἐν ταῖς ἐπιφανείαις Σαβῶνα, Νικαῖα καὶ Κορσικῆ, πρὸς ἀνατολὰς εἰς βίρος τῆς Αὐστρίας ἐν τῇ Τρυεστῇ καὶ τῇ Τυρόλῳ. Κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τῶν Αὐστριακῶν ἡ ἀναλογικῶν Ἴταλῶν ἀνηχέτο ἐν Τρυεστῇ εἰς 60—65 %, ἐν Φρίαυλ εἰς 55 %, ἐν δὲ τῷ Τυρόλῳ ἐπὶ ἐκτίσεως 6 χιλ. περίπου τ. χ. καὶ συνολικοῦ πληθυσμοῦ ἐκ 350 χιλ. εἰς 97 %, . . . Ἐνῶ ὅμως ἡ πρὸς δυσμάς irredenta ἠτόνησε καὶ ἀπεσβέσθη σχεδὸν εἰς τὴν ἀνάμνησιν τοῦ ἰταλικοῦ λαοῦ, διετηρήθη τουναντίον ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἢ πρὸς δυσμάς παρὰ τὴν ἵταξιν μεταξὺ τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Αὐστρίας συνθήκη, συμφωνία διεπομένης ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ διεθνοῦς δικαίου. Εἰς τὴν διατήρησιν δὲ τῆς πρὸς ἀνατολὰς irredenta ἐν τῇ ἀνάμνησιν τοῦ ἰταλικοῦ λαοῦ συνετέλεσε κυρίως τὸ γεγονός, ὅτι μετὰ τῶν ἐθνικῶν βλέψεων τῶν Ἰταλῶν ἐπὶ τῶν ἀλυτρώτων τῆς αὐστρουγγρικῆς μοναρχίας συνεδέοντο καὶ τισεῖς ἰμπεριαλιστικαὶ περιλαμβάνουσαι ὁλοκληρὸν τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν τῆς ἀδριατικῆς θαλάσσης. Προκειται περὶ τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ προγράμματος τῶν Ἰταλῶν τοῦ γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα mare postro, ἐν τῷ ὅποιῳ ὑπέκειτο ὡς βάσις ἡ ἀνάμνησις τοῦ παγκοσμίου ρωμαϊκοῦ κράτους καὶ τῆς ἐνετικῆς θαλασσοκρατίας κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα, προσέλιβε δὲ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους τὴν συγκεκριμένην αὐτοῦ ὑπόστασιν, συμβολικῶς μὲν ἐν τῷ ὄνοματι τοῦ d' Annunzio il nave, ἐν δὲ τῇ πραξίᾳ ἐκ τῆς ἀντιζηλίας καὶ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Ἰταλίας πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς θέσεως αὐτῶν ἐν τῇ Ἀλβανίᾳ.

Ἐξεθέσαμεν ἤδη τὰς σπουδαιότερας ἀντιθέσεις, αἵτινες ἐξ ἀφορμῆς τῆς συγκρούσεως τῶν συμφερόντων ὑφίσταντο μεταξὺ τῶν πρωταγωνιστῶν τῆς διεθνοῦς κρίσεως τοῦ ἔτους 1914 ἀπὸ γεωγραφικῆς, οἰκονομικῆς καὶ ἐθνοφυλετικῆς ἀποψεως. Σύμφωνος δὲ πρὸς τὰς ἀντιθέσεις ταύτας, ἡ τὴν ἐξεύρεσιν λύσεως συμβιβαστικῆς δι' ἀμοιβαίας ὑποχωρήσεως ὑπῆρξεν ἡ διαίρεσις τῶν πρωταγωνιστῶν τοῦ πολέμου εἰς δύο ἀντίπαλα στρατόπεδα, τῆς τριπλῆς συμμαχίας καὶ τῆς τριπλῆς συνεννοήσεως. Ὁ πρῶτος πολιτικὸς συνασπισμὸς ὑπῆρξεν ὁ παλαιότερος. Χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς συμμαχίας τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Αὐστρίας κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ ἔτους 1879. Ἡ προσχώρησις τῆς Ἰταλίας εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν κεντρικῶν Δυνάμεων κατὰ τὸ ἔτος 1882 θι ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐκτροπὴ ἐκ τῆς φυσικῆς ὁδοῦ, τὴν ὁποίαν ἐπέβιλλεν εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τῆς χώρας ἡ γεωγραφικὴ θέσις καὶ τὰ ἐθνικὰ συμφέροντά της. Αἱ ἀκταὶ τῆς Ἰταλίας εἶναι παντοχόθεν ἐκτεθειμέναι εἰς τὴν βολὴν τῶν τηλεβόλων τοῦ βρετανικοῦ καὶ τοῦ γαλλικοῦ στόλου, ἐν δὲ τῷ Τυρόλῳ καὶ τῇ Τρυεστῇ ὑπῆρχον 3 περίπου ἑκατομμ. ἀλυτρώτοι Ἴταλοί. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ὁ σύνδεσμος τῆς Ἰταλίας πρὸς τὰς κεντρικὰς Δυνάμεις ὑπῆρξε πάντοτε χαλαρὸς. Συνδεθεῖσα ἡ Ἰταλία πρὸς τὰς κεντρικὰς Δυνάμεις ὑπὸ τὸ κράτος βίας ψυχολογικῆς εἰς περίοδον λίαν κρίσιμον διὰ τὴν πολιτικὴν σταδιοδρομίαν τῆς ἕνεκα τῆς ἀποικιακῆς ἐπεκτάσεως τῆς Γαλλίας εἰς τὴν Τύνιδα καὶ ἐσωτερικῶν ἀνωμαλιῶν, δὲν ἐδίστανεν, ἵνα εὐθύς μετὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου παραβιάζουσα τὴν ἀναληφθεῖσαν υποχρέωσιν διὰ πρῶτες διεθνοῦς κρίσεως συνταύτισσιν τὴν τύχην της μετὰ τῶν Δυνάμεων τῆς τριπλῆς συνεννοήσεως. Ἡ σύλληξις τοῦ δευτέρου πολιτικοῦ συνασπισμοῦ κατέστη δυνατὴ ἀπὸ τῆς ἀρνήσεως τῆς Γερμανίας μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ Bismarck ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, ἵνα ἀνανεώσῃ τὴν μετὰ τῆς Ρωσίας ἀπὸ τοῦ θέρους τοῦ ἔτους 1887 ὑφισταμένην συνθήκην τῆς ἀμοιβαίας ἀσφαλείας. Ἐκτοτε οὐδὲν ὑφίστατο ἐμπόδιον

εἰς τὴν στενωτέραν προσέγγισιν τῆς μοναρχικῆς Ρωσίας καὶ τῆς δημοκρατικῆς Γαλλίας. Ἡ προσέγγισις δὲ αὕτη ἐπιτευχθεῖσα κατ' Αὐγουστον τοῦ ἔτους 1891 εἰς μὲν τὴν Ρωσίαν παρέσχε τὸ ἀναγκαῖον χοῦμα πρὸς συμπλήρωσιν τῶν στρατιωτικῶν περισκευῶν της, εἰς δὲ τὴν Γαλλίαν ἐπέτρεψεν, ἵνα ἐν ἀνάσει καὶ μετὰ μεθοδικότητος συμπληρώσῃ καὶ ἀποπερατώσῃ τὸ ἀποικιακὸν κρῖτος της ἐν τῇ Ἰνδοκίνα καὶ τῇ Ἀφρικῇ. Ἡ Ἀγγλία εἶναι ἀληθῆς, ὅτι ἀμφεταλαντεύθη ἐπὶ μακρὸν μεταξὺ τῶν δύο τούτων πολιτικῶν συνασπισμῶν, τῆς διπλῆς συνεννόησεως καὶ τῆς τριπλῆς συμμαχίας: ἀνησῶχει αὐτὴν ἡ καταπληκτικὴ ἐπίδοσις τῆς βιομηχανίας ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ κατὰ θάλασσαν ἔμποριου τῆς Γερμανίας: μετὰ δὲ τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ρωσίας εἶχεν ἀφορισμὸς προστριβῶν ἕνεκα τῆς ἀποικιακῆς πολιτικῆς — μετὰ τῆς πρώτης ἐν τῷ βορειοανατολικῷ τμήματι τῆς Ἀφρικῆς, ἐν τῇ μεταξὺ τῆς Τόνιδος καὶ τοῦ Σουῆς ἐκτάσει, μετὰ τῆς δευτέρας ἐν τῇ Περσίᾳ, τῷ Ἀιργανιστιν καὶ τῷ Θιβέτ. Ἀπὸ τὴν περίοδον ταύτην τῆς ἀμφιβολίας καὶ τῆς ἀμφιταλαντεύσεως τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς ἔχομεν συγκεκριμένας προτάσεις περὶ στενωτέρας προσεγγίσεως πρὸς τὴν Γερμανίαν καὶ τὰς Λυσιμῆς τῆς τριπλῆς συμμαχίας. Περὶ τῆς εὐλικρινείας δὲ τῶν ἀγγλικῶν τούτων προτίσεων δὲν ἀμφεβέβλλον οὐδὲ αὐτοὶ οἱ γερμανοὶ πολιτικοί. Ἡ ἀδιαλλάξια ὅμως τῆς πολιτικῆς τῆς Γερμανίας καὶ ἡ ἐντασις τῶν κατὰ ξηρὸν καὶ θάλασσαν ἔξοπλισμῶν της ὠθησαν τελικῶς τὴν Ἀγγλίαν εἰς τὸ ἀντίθετον στρατόπεδον. Τὸ τμήμα τῆς συνδιαλλαγῆς τῆς Ἀγγλίας μετὰ τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ρωσίας ὑπῆρξεν ἡ διανομὴ τῶν σφαιρῶν τῆς ἐπιρροῆς ἐν τῷ βορειοανατολικῷ τμήματι τῆς Ἀφρικῆς καὶ ἡ ἀνταλλαγὴ τοῦ περσικοῦ κόλπου διὰ τοῦ Βοσπόρου καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου. Ἡ δὲ ἔξωκερική μορφή, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἐξεδηλώθη ἡ κοινότης τῶν συμφερόντων τῶν τριῶν τούτων Λυσιμῶν, ὑπῆρξεν ἡ ἐγκρίσις συνεννόησις τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας τοῦ ἔτους 1904 καὶ ἡ συμφωνία τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Ἀγγλίας τοῦ ἔτους 1907.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1910 περίπου οἱ δύο ἀντίπαλοι πολιτικοὶ συνασπισμοὶ ἀπληροσμένοι ἴσταντο ἀντιμέτωποι πρὸς ἀλλήλους. Ἀναμφιβόλως ἡ ἐξομάλυνσις τῶν ὑπολειπομένων διαφορῶν, αἵτινες ἐχώριζον τὰ μετ' ὀλίγον ἐμπόλεμα κράτη, θὰ ἦτο δυνατὴ μέρῃ τινός διὰ τῆς καλῆς θελήσεως καὶ τῆς ἀμοιβαίας ὑποχωρήσεως τῶν ὑπευθύνων διαχειριζομένων τὰς τύχας αὐτῶν κυβερνήσεων. Ἄν ὅμως ἡ ἐπίδοσις αὐτῶν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ χωρήσῃ μέρῃ τοῦ σημείου, ὥστε νὰ ἀποσβῆθῃ ὁ πόλεμος, ἡ ἀπάντησις εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο δὲν εἶναι εὐκόλοε. Θὰ μετέφερον ἡμῶς εἰς ἔδιφος μεταφυσικόν, ξένον πρὸς τὰς ἀρχάς καὶ τὴν ἀποστολὴν τῆς ιστορικῆς ἐπιστήμης, τῆς ὁποίας ὁ χαρακτῆρ εἶναι αὐτόχρημα ἐμπειρικός. Ὅπωςδήποτε ὅμως καὶ ἂν ἔχη τὸ πρόβλημα, εὐρισκόμεθα ἤδη πρὸ γεγονότος τετελεσμένου, πρὸ τῶν ἔρειπίων τῆς καταστροφῆς καὶ τῆς κακοδαιμονίας, τὰ ὁποῖα ἐπεσώρευσεν ὁ πόλεμος. Ἐφεξῆς δὲ τοῦτο ἐνδιαφέρει κυρίως, ἂν θὰ καταστῆ δυνατὴ ἡ πραγματοποίησις τῆς εὐχῆς, ἥτις ἐν μέσῳ τῆς πικρᾶς ἀπογοητεύσεως καὶ τῆς παγερᾶς σιγῆς, τὴν ὁποίαν προκαλεῖ τὸ θέαμα τῶν ἔρειπίων, μυριόσταμος ἐξέρχεται ἐκ τῶν ἐγκάτων τῆς χεμαζομένης ἀνθρωπότητος, νὰ ἀποβῆ τουλάχιστον ὁ πόλεμος ἡ ἀφρηρία καὶ ἡ ἀπαρχὴ αἰσιωτέρου μέλλοντος.